

РІДНОШКІЛЬНИК

1996

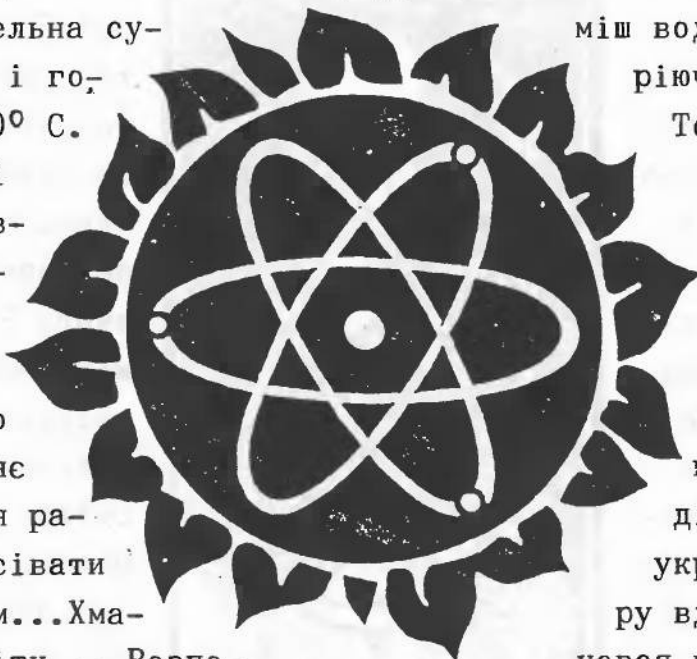
Ч 35

КОМІСІЯ ШКІЛЬНИЦТВА ПРИ ОНТАРІЙСЬКІЙ
ПРОВІНЦІЙНІЙ РАДІ КУК-ТОРОНТО, ОНТ.

Євген Рослицький

ЧОРНОБИЛЬСЬКЕ ГОРЕ.
1986 - 1996

Після довх з половиною років від запуску четвертого чорнобильського реактора заплановано його експериментальну зупинку. Двадцять п'ятого квітня, 1986, розпочався цей пекельний експеримент. Некомпетентні "експерти", із такою ж обслугою, спричинились до збільшення силопотуги взверх 2 000 разів понад нормальний рівень діяння. Затим їхні намагання понизити реактивність диявольської енергії опуском стержнів "застрягли". За чотири з половиною секунди, о годині 1:23 і 58 секунд, чорного 26-го квітня, 1986, супернагріта пекельна супалива, пари і говищила 3 100° С. лізобетон і у радіоактив-жахлива ек-ла тисячорозкрилося що зазіхнуло тори... У синє нуло 50 тонн ра-що стала засівати смертеноссям... Хма-Вдихували діти... Розпо-ський голокост десять років тому назад...

міш водню, радіоактивного ріючого графіту пере-Топилася сталь і за-стали змішуватись ну ляву... Сталась льозія, що зірва-тонний дах... і вогненне пекло, на сусідні реак-небо України вбух-діоактивної хмари, український чорнозем ру вдихувало все живе. чався найбільший україн-

День пізніше, 340 000 військовиків із наказу Москви заходились "тихцем" ліквідувати катастрофу. А 320 000 душ цивільного населення стало їм "помагати" очищувати довкілля. Без охоронних одягів... "голими руками". - А "братолюбна" Москва мовчала перед світом "на всіх язиках". Мовчали усі советські середники інформації. Безсило мовчав і Київ. Усім командував Кремль. Зневажливо він ігнорував українськими науковцями-спеціалістами, - членами Академії Наук України. Пізніше західні науковці ствердили, що рятувальні інструкції "спеціалістів з Москви" часто були недоцільними, а то й шкідливими. Їхні інструкції привели до підвищення температури, а з тим і збільшення викидів радіоактивної маси в атмосферу, каригідно

збільшивши радіоактивні поразення.

Не зважаючи на всі спроби московських партократів, їхні заходи затаїти перед світом "Чорнобиль" були просто наївними. Радіоактивна хмара наказам Москви аж ніяк не підчинялася - летіла, куди ніс її вітер, у Швецію. На третій день, 28-го квітня, шведські науковці сповістили про чорнобильську катастрофу увесь світ, включно з громадянами "найпередовішої країни світу". Того ж дня "благородні совєтські власті" почали евакуацію із найбільше поразених місцевостей...

Каригідна вузькодумність тоталітарних автократів заперечила всякий здоровий глузд. Із наказу партії 26-го квітня заряджено нормальний день ням по всіх шкоп'яті розпочато, третій день, коли була максимально-валась радіоакня. І знов же, за тії" шкільну ді-також і інших приневолено па-дякувати "сов-нитись за" найве-І це якраз тоді, дини в Києві до-куацію ж київсь-ком до 14-го ро-15-го травня. тократи дбали про світле майбутнє.

катастрофи жахливі. Радіоактивні випадки вкрили смертеносною радіацією 130 000 км². - Це більше ніж 20 % території України. Правда, що скількість забрудження не є рівномірна. Найвища радіоактивність різновидних ядерних сполук є довкруги Чорнобиля, 30-ти кілометровим радіусом. Найнебезпечнішими є стронцій-90, цезій-137 та ізотопи плутонія й урану. Найдеструктивнішим із них - "рухливий" стронцій. На щастя, 90 % забрудження довкілля припадає на цезій, якого "пів-життя" триває понад 30 років. У порівнянні до ізотопів плутонія, із

88 до 24 000 літ, це короткий час. Одначе, нижча "рухомість" двох останніх дозволяє більше часу для розробки протизаходів. Найбільш ефективними із них являються, як вказують досліди, - біологічні. Кожнорічно флора є спроможною абсорбувати до 3 % радіоактивности. В кумулятивному розумінні це потішаюче, бо, теоритично, за 10 років радіоактивність може потенціально зменшитись на 25 %, за 20 років на 35 %, і т.д. Сумним є те, що, як підрахували науковці, чорнобильська катастрофа завдала Європі більше радіоактивного забруднення аніж усі разом взяті експериментальні ядерні вибухи у цілому світі.

На жаль, число людських радіоактивних поражень незлічимо. Скільки загинуло? Скільки поражених і яка їхня доля, - ніхто у світі не знає. Глумливо, советська офіційна комісія ствердила тільки смерть 31-ї особи, "із яких 28 померло від споріднених до радіації причин"... Недавно Міністерство здоров'я ствердило смерть понад 125 000 від чорнобильських наслідків. Інші джерела подають, що із 660 000 "ліквідаторів" померло вже около 6 000, та, що половина з усіх виявляє різні симптоми радіаційного пораження. Коротко після експльозії від радіації потерпіли приблизно 17 000 000 осіб, а в тому 2 500 000 дітей віком до п'яти років. Окремою тривогою є те, що дітвора молодого віку є найбільше сензетивною до радіації. Окрім різних родів рака, як левкімія, шкіри, щитовидної залози, та інших, у деяких дітей, а головно народжених коротко після експльозії, помічається також ментальний недорозвиток і навчальний розстрій.

Чорнобильська катастрофа, що навідала нашу Україну, це найжахливіша катастрофа, яку зазнало людство. Її жахливі наслідки є жахливішими щей тим, що немає у світі нікого, хто зміг би їх сьогодні раціонально збагнути.

Чорнобиль - це найжахливіший український голокост. Але також і він не зломить духа живучости України, Україна жити буде.

1986

1996

Леся Храплива-Щур

МОЛИТВА ЗА ДІТЕЙ ЧОРНОБИЛЯ

О Мати Маріє
З високого неба,
Молитву прийми,
Що несемо до Тебе!

За тих діточок,
Що в недузї, в хворобі,
Що впало на них
Люте лихо: ЧОРНОБИЛЬ

Ми раді, здорові,
Вони ж завмирають...
Поглянь же на них,
Мати Божа із раю!

Подай їм надії,
Найкращого ліку,
Втиши їхній біль,
Їх прийми під опіку!

Ми ж любимо їх -
Дай нам їм помагати-
Маріє Свята,
Всіх покривджених мати!

Марія Людкевич

26 КВІТНЯ НА УКРАЇНІ

Вжалобили наші знамена
ці чорні стрічки,
Від сліз набубнявіло небо
і висне, мов страта.
Молебень за душі померлих,
тремтячі свічки,
Як подихи тих,
які вимагають відплати.

А дзвони Софії летять
в піднебесся лунке,
Бо, може, відчує
страждання народні
Всевишній.
Між нами тепер милосердя
і Боже й людське,
Та ми вже не знаєм —
теперішні ми чи колишні.

Печуть нам уста
і на очі повзе пелена,
Страждання і болю
уже не вмістити у часі.
І страшно, як в сні,
бо довкола суцільна стіна,
І ти, наче кулька, летиши
по чорнобильській трасі.

Дмитро Павличко

Чорнобиль — місто, чи трава,
Чи смерть, чи лиш пересторога?
Душе, допоки ти жива,
В собі шукай і правди, й Бога!

Ти знаєш добре — звідкіля
Прийшла ця темна катастрофа.
Чорнобиль — це твоя земля,
Твій хрест важкий, твоя Голгофа.

Оксана Самара
14 років

ЧОРНОБИЛЬ

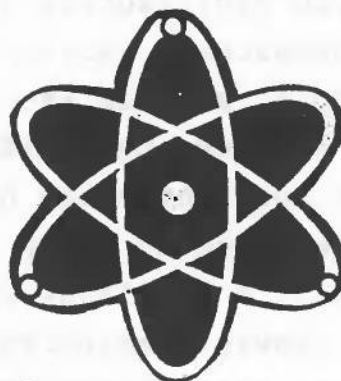
Давно відгуркотіли дикі дзвони,
У чорну землю вдарив чорний грім...
Несуть роки, немов скажені коні,
Несуть у даль скалічених синів.

Рече Дніпро і вітер завиває,
Отруйні хмари хижо зирять вниз.
Було Життя... Тепер його немає.
Були Брати... У вічності зішлись.

Лукава Смерть за обрій скоро рушить,
Стискає Матір злякано Дитя,
В високих кріслах скам'янілі душі
Присвоюють відібране Життя.

Микола Савчук

Вінець

На яблуні яблук без ліку,
Хоч до ранку зривай...
Це — Чорнобиль — вінець вінця Божого.
Чим не рай?

У рїках риби кишить аж,
Хоч руками хапай...
Це — Чорнобиль — вінець вінця Божого.
Чим не рай?

Навколо землі багато —
Бери й обробляй...
Це — Чорнобиль — вінець вінця Божого.
Чим не рай?

На вулицях тихо й спокійно,
Хоч скачи, хоч співай...
Це — Чорнобиль — вінець вінця Божого.
Чим не рай?

Гей, політики-паралітики,
З краю в край,
Ми усіх вас ласкаво просимо
У наш рай.
У наш атомний край.

Є.Б.Г.Р.

СЕРДЕЧНІ ПРИВІТИ ВІД ЧОРНОБИЛЬСЬКИХ ДІТЕЙ НА КУБІ.

***** ЧОРН БИЛЬ

Перед великодніми святами голова КШ от-це втретє відвідав наших "чорнобильських" дітей на лікуванні у Татара, на Кубі. Ротаційно перебуває там разом з батьками приблизно 350 дітей. Деякі із них, вилікувавшись, через кілька місяців повертається в Україну, - інші, на лікуванні там уже зверхом чотири роки. В українській школі, яку вела дотепер п-і Лариса Українська, навчається від 150 до 170 учнів. Школі бракувало всього, від олівців і крейди до підручників. Перед Різдом, у грудні минулого року, от-це вперше вдалось привезти їм і крейду, і олівці, і крейдки... та зорганізувати у п-і Н. Марченко, голови контактного комітету, маленьку бібліотеку із около 60 книжок. - Це завдяки пожертвам лондонських католицької й п'ятидесятницької громад, США з Ен Арбор, УПЛДМ, СКВОР, КШ та окремих благородних осіб.

- Радості не було границь... На новорічно-різдвяному концерті "вітали хлібом і сіллю", співали різних пісень, колядували, щедрували, ... ну й були арії з опер, "... і я сам не піду і тебе не пущу, "що і завершилось бурею оплесків, - усім на здоров'я. - Ніхто б не повірив, що деякі з тих дітей у критичному стані...

Щоб не було нікому кривди, усі дарунки розділено лотерійним способом. Сердечними словами п-і Українська дякувала "усім тим добрим людям з Канади й Америки, які причинились до нашого радісного свята".

На великодню писанку знов же привезено їм ліки, вітаміни, стрикавки, мінерали, зубну пасту... дещо солодкого та різну літературу і журнали, вагою зверхом 160 фунтів. Деякі ліки передано прямо в руки хворих, інші ж, офіційно передано директорові шпиталю і лікарям, у присутності членів контактного комітету. Дарунки дітям знов попадались їм лотерійною системою, а кожен із 56 найбільше хворих, за шпитальними інформаціями, одержав за власноручним підписом, ще й \$ 10 американських. Книжки знов передано до бібліотеки а хаті п-і Марченко, яку жартівливо названо "Українським Освітнім Центром на Кубі." Неймовірно зворушливою й промовнистою була сцена роздачі "Рідношкільника", "Відгукнись", та інших

журналів і газет, а особливо образочків Янгола Хоронителя, декілька сотень яких подарував був особисто голова БУК Онтаріо, п.Б.Гула. Усі "рвались" за газетами і журналами, а діти, зокрема, просто вивали з рук образочки Янгола Хоронителя. Кому ж не стало, то й плакали, "бож не буде янгол хоронити мого здоров'я". Приходилось воно, просити тих, яким попалося більше від одного ділитись з іншими, обіцяючи, що на наступний раз привезу більше... Кожен день Великодня вони святкували виїмково величаво... ділячись смачним величезним рожевим тортом.

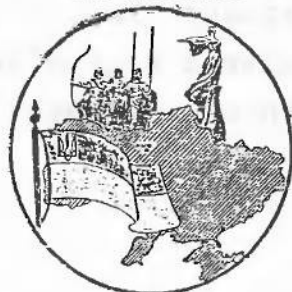
Коротко перед поворотом автора до Канади цілим Тарара потрясла сумна вістка про смерть самотнього сина п-і Л.Української, - Максима. Йому мати віддала чотири роки тому назад свою нирку. Тепер нирка відключилась. Максимові прийшлося піддатись ще одній страшній операції, - всього яких три тижні тому назад. Чекав на нового донора... Не дочекався. Два дні перед смертю автор подарував йому українського Робінзона Крузо, - "Син України", із дедикацією "Доброму й вірному синові України..., на це, дякуючи, він сказав "Я завжди був, є, і буду добрим сином України..." Тіло його мати перевезла похоронити у Рідному Києві...

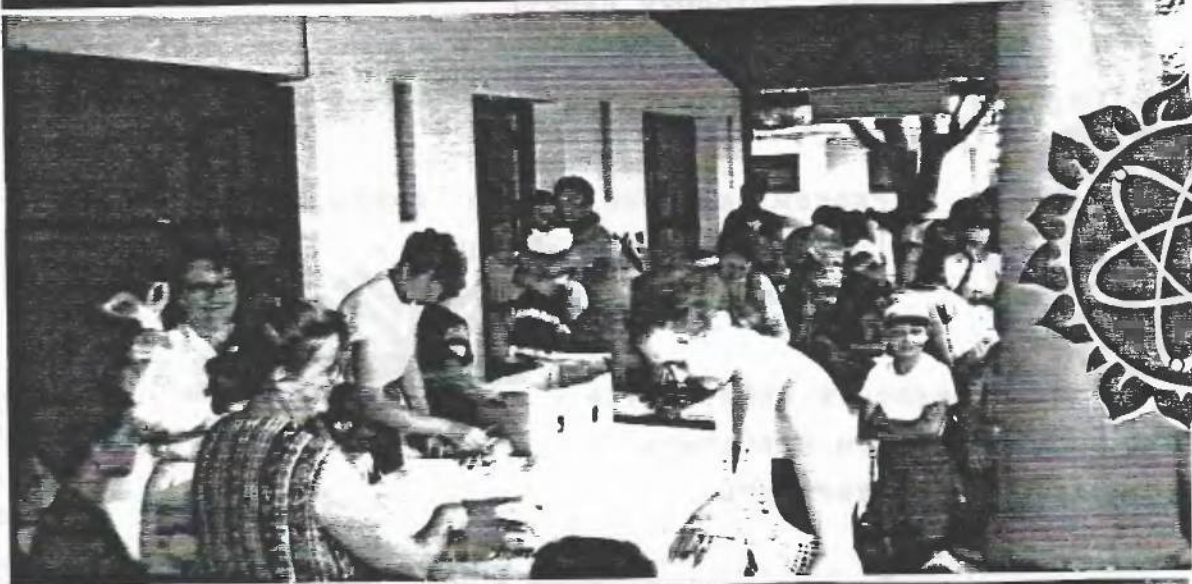
Учнів наших шкіл Комісія Шкільництва просить надсилати свої листи до дітей у Тарара на адресу "Рідношкільника", щоб при нагоді наступної поїздки їх передати учням української школи у Тарара.

С. П.
МАКСИМ
УКРАЇНСЬКИЙ
"ДОБРИЙ СИН
УКРАЇНИ"

ЖЕРТВА
ЧОРНОБИЛЯ

СВІТЛИНИ ІЗ ТАРАРА, /З гори в діл/: Вітання хлібом і сіллю; "Лоте-
рея подарків" та "Як рвуться" та газетами, журналами й образцями
Янгола Хоронителя.

Євген Рослицький

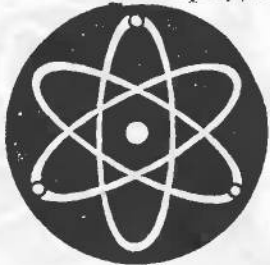
ТАРАРА.

Рядком дітоньки ідуть над морем,
І крок у крок ступає з ними
Чорнобильське горе.

Рядком спішать – хвильки розсміхають,
І ніженьки чорнобильські худі
В морі сліз купають.

Рядком діточок – пісочки манять,
А неням їх смішки невинні
Страдні серця ранять.

Рядком на терапію радо йдуть,
І ліки претерпкі ковтають –
Здоровими ж будуть.

Рядком малята в школу йдуть –
Вкраїну любити навчатись,
Для НЕЇ ж – житимуть.

Рядком – віра, воля й щирі мольби
Та сонце кубинське й море, – їм
Дар життя віддали.

Рядком веселі спішать на літак,
Граціяс ! – лунають подяки
З Тарара у серцях.

Рядком – українці всі, зусюда,
Кубу ввік пам'ятати будуть –
Людяна Тарара.

Тарара, грудень, 1995.

Євген Рослицький

У Д Е Н Ь М А Т Е Р І ...
XX

Здається, що у кожного народу і кожній культурі світу немає більше символічного слова, як слово "мама". Воно й найніжніше й найпотужніше. У ньому цілий і всезмінний діапазон сентиментів і почувань, - від немічного - ще дитинства починаючи до кінця сірого віку. У ньому універсально поєднуються усі людські почування від найніжніших коліскових, тотального довір'я, альтруїстичної любови й посвяти, краси і радості, незломної віри й надії, до найглибшого болю й горя, страждання й відчаю, чи незломної сили волі і самопосвяти.

У християнському світі ідеальним образом поняття "мама", - це Матір Божа: мати з немовлятком Сина Божого на руках, ... та Мати під хрестом розп'ятого її єдиного сина, - Сина Божого. Це образи, які поєднують поняття безмежного щастя і віри та горя і муки.

Поміж жінками світу українська жінка вирізняється своїми шляхетними прикметами та займає почесне місце. Вона у нас не слуга, чи підрядна, як у деяких інших народів, а рівноправна й повноправна. Коли у англійців одружену жінку називали, та й ще тепер представляють, не її власним ім'ям, а ім'ям її чоловіка, як ось місіс Джан Бравн, чи, як у німців, де вона є "слабшою половиною людського роду", - як повчає їхній філософ А. Шопенгауер, - жінка "...не призначена для надто великої праці - ні духової ні тілесної", то у нас від давніх давен жінка займає рівноправне місце біля чоловіка, - вона ні "місіс" ні "фрау", - а через подружжя вона стає чоловікові своєму другом. Та, коли в інших народів жінка була звичайно неосвічена й обмежена до "кухні і дітей", то у нас древні "...ікони і парсуни доносять до нас одухотворені, просвітлені обличчя наших жінок ще від прадавніх часів і часто з книжкою в руках". А далше: "Вони не тільки були дружинами... чоловіків князівських родів... а й самі були політиками, ученими, мистцями... і навіть у військовій діяльності, не тільки не поступалися перед чоловіками, а й перевершували їх".

Одною із перших визначних жінок-матерів у нашій історії була княгиня Ольга, - освічена, мудра і відважна, яка після вбив-

ства її чоловіка, князя Ігоря, засіла на престолі. Вона вславилась своєю розсудністю у веденні держави, прийняла християнство, та сьогодні ми величаємо її святою. Другою великою постаттю древньої української жінки, дружини й матері, яка уособлює високу культуру духа, визначну сердечність і чулисть, - це княжна Ярославна, так світло оспівана у "Слові о полку Ігоревім". Третьою постаттю ранніх часів України є дочка Ярослава Мудрого, Анна, королева Франції. У перші роки свого побуту у тій країні вона ось-так скаржитья батькові: "В яку варварську країну ти мене послав; тут житла похмурі, церкви потворні і звичаї жакливі". Ці її слова ясно засвідчують про її освіту і культуру, пов'язану із величчю Київської Русі Ярослава Мудрого. Конче відмітити, що у "варварську" Францію того часу Анна привезла зі собою євангеліє писане кирилицею, яке й по сьогодні є одним із найбільших цінностей Франції. Як свідчить історія, вона була незвичайно доброю матір'ю для своїх трьох синів, у доброму вихованні яких допомагала їй всебічна освіта й культура, якою збагатив був її ще рідний Київ.

Трудні часи Козацької Доби із численними походами та довгою відсутністю від родин чоловіків, загартували шляхетність наших матерів-козачок. На них спадали не тільки обов'язки виховання дітей, але також і господарства та самостійного вирішування трудних і важливих справ. Тож, як нігде інде в Європі, в Україні жінки були рівноправними з чоловіками, включно із юридичним правом виступати на суді, - щось просто неймовірного в інших країнах тодішньої Європи. Такі матері знали, як належиться виховувати своїх дітей на чесних громадян із особистою, людською і національною гідністю.

Така історична постать української матері натхнула й Лесею Українку "крізь сльози сміятись". Вона ж, як "єдиний на всю тогочасну Україну мужчина", - як казав про неї Іван Франко, - відважно ставила питання "своїм дітям - обивателям мізерним" свого часу:

"Як світ новий з старого збудувати?

Як навчить байдужих почувати?

Як розбудити розум, що заснув?

.....

Як певною мету вказати розпачливим?"

Таким волелюбним духом матері-козачки натхнула українська

мати й Олену Телігу, яку нацисти розстріляли у Бабиному Ярі за її вірну любов до Рідної Мати України. Дух цей вона передала усім синам і дочкам українського народу словами:

"Не зірвуться слова,
І у руці перо не зміниться на спис.
Бо ми лише жінки.
У нас душа – криниця,
З якої ви п'єте: Змагайся і кріпись!

У День Матері, – Матерям на Многії і Щасливії Літа – пам'ятаймо:

Що Матері продовжують людський рід,
Що Матері є душею і серцем родини,
Що Матері виховують своїх дітей та,
Що Їхні діти, це також діти Матері-України,
Що Їхні діти – це цвіт від якого залежить наше майбутнє!

Олесь Лупій

НАЙДОРОЖЧІЙ

*Моя матусю,
Найперша пісне,
Ясна дорого,
Мріє провісна,
Моя тривого,
Моя матусю!*

*Нема без тебе
Пшениці в полі,
Тепла у хаті,
А в серця долі.
Сумно на святі,
Коли без тебе.*

*Коли ти поряд,
Видно далеко.
Чутно довкола,
Не мучить спека,
Не студить холод,
Коли ти поряд.*

*Коли смієшся,
Не плачуть діти,
Птахи співають,
Коли смієшся,
Моя матусю!*

Олена Журлива

МОЛОДІЙ МАТЕРІ

Коли, схилившись над колискою,
Голубиш ти своє дитя, —
Такою рідною та близькою
Приходиш у мое життя.

Я чую пісню, в щасті співану,
Я бачу блиск твоїх очей.
Коли, цілунками укривану,
Дитину тулиш до грудей.

Маленька парость виростатиме,
І кожен твого серця стук
До рук дитини віддаватиме
Тепло твоїх ласкавих рук.

НЕ ЗАБУДЬ!
Під густими ситнягами
У воді квітки ростуть.
Принеси букетик Мамі
Незабудьок — не забудь!

В. Лучук

ЗВІЛЬНИТИ НАШУ МОВУ ВІД ОКУПАЦІЇ

„Що чуже - то наше.

А що наше - нам же й чуже”.

В. Стус.

Великі історичні події нашого часу потрясли цілим світом, а ми Українці пережили чудо Воскресення нашої Батьківщини України. Але чудо вимагає закріплення його в житті, щоб воно стало самим життям. А це життя - багатогранне, невимірне, охоплює все видиме, себто природу включно з людьми як фізис, охоплює все невидиме, себто духовість, що з неї плинуть усі ріки життя.

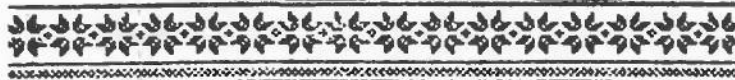
Духовість нації твориться тисячі років, проявляється у звичаях, обрядах, ідеях і поглядах, у світогляді. А все разом концентрується у думках і в слові-мові. І саме українська мова, враз зі своєю нацією, зазнала страшного московського наступу. У минулому ХІХ столітті московський окупант намагався знищити нашу мову заборонами - „указами”. З них згадати б два найтяжчі: „Валуївський” та „Емський”.

Перший з 1863 р. проголосив, що української мови зовсім нема: „не было, нет і бить не может”. А другий з 1876 р. заборонив друкувати українською мовою будь-які книжки, навіть з українськими текстами під музичними нотами та не допускав книжок, друкованих за кордоном.

Дійсність доказала, що даремні були всі ті „укази” ХІХ століття, хоч і заподіяли нам чималі шкоди. Отож, у ХХ столітті хитрий московський окупант узявся підступно нищити нашу мову зі самого її нутра, запроваджуючи так зване „зближення” мов. І то, не забуваймо, в УРСР, у „нашій” радянській державі. По-перше знищено наше ціле шкільництво, від найнижчого до найвищого, запровадивши російську мову, а заборони друкувати книжки далі існували тайно. Знаємо добре, що сталось з нашими письменниками, вченими. Одні гинули в тюрмах на засланнях, а другі писали, віддаючи данину окупантові, а інші писали з примусу тільки по-російськи, як нпр. наш учений світової слави Володимир Вернадський. Серед його книжок, друкованих російською, німецькою, англійською мовою, не знайдемо ні одної в українській мові /М.П. Щербак „Володимир Іванович Вернадський”, Київ, вид. „Наукова Думка”, 1979/.

А як виглядає „зближення” мов?

По-перше, зросло російське словництво в нашій мові, а з ним хибно вживані слова, як нпр. замість усякий - „любий”, замість вибачте мені -

"вибачаюсь", замість хлібороб - "землероб" і т. д. А далі пішло нищення істотних прикмет мови в кожній ділянці. Так у синтаксисі поширились москалізми, як нпр. "зроблено мною" замість я зробив, "працює учителем" замість учителює; поширилось уживання прийменника "по" замість наших прийменників: з, на, за, у, як нпр. рос. "по наказу" - з наказу, "по досвіду" - з досвіду, "по адресі" - на адресу і т.д. У відмічі іменників чоловічого роду усунуено закінчення -ові, -еві, що й є одною з особливих прикмет української мови, як наприклад: синові, Шевченкові. Як усі знаємо, тепер у мові живій і писаній уживають закінчення -у: сину, Шевченку і т.д. У фонетиці затрачується мовне почуття звуку "і", що в нашій мові походить зі стародавнього ї(ять) і з давніх звуків "о,е" в замкнених складах, але це "і", а тепер проявляється тільки в так званому "чергуванні", як нпр. дім/дому, ніс/носа, село/сіл і т.д. Це мовне явище належить до прикмет української мови, що творить її окремою, самостійною одиницею серед інших слов'янських мов і цілого світу. Затративши почуття мовне, наші люди впровадили такі форми дивовижні як: Романів-Романіва, Федорів-Федоріва.

Кілька цих прикладів з обсягу нищення української мови не вичерпують теми, але звернімо увагу на це, що ми на московський лад пишемо наше національне ім'я з малої букви: українець, українка, а колись писали ми так, як пишуть усі народи світу з великої букви, з почуття пошани і самопошани. Очевидно, з малої букви пишуть москалі, бо так завжди писали. Але тепер подумаймо, що вже час нам вернутись до вияву пошани до людини, до одиниці нації, і писати свою назву з великої букви: Українець, Українка.

А чи правильно пишемо назву нашої батьківщини України? Звичайно, прийшла ця назва на місце давньої назви Русь. І перейшла вона свою історичну путь, свій шлях життя. Спершу, як назва тільки полоси східньої території Руси, згадана в літописі XII ст. Згодом поширилась вона на дальшу територію і витворилась назва Велика Україна, а тепер обіймає вона всі наші землі разом і є назвою нашої Батьківщини і нашої Держави - Україна. Цю назву не можна міняти на Вкраїну під жодною умовою. Завжди треба писати УКРАЇНА. Про це ще чи не півстоліття тому писав наш учений Юрій Шерех /"Головні правила українського правопису", 1946 р./ А в наших журналах, у пресі в діаспорі й в Україні /нпр. "Сучасність", "Світовид" - такі поважні журнали!/ пишуть Україна і Вкраїна та ще й на Україні і на Вкраїні. Чи в інших мовах хтось пише "на Італії", "на Польщі", "на Англії"? Чому наші письменники, науковці, журналісти, взагалі,

люди не розуміють різниці в цих граматичних формах і не відчують її? Але так воно є, хоч кожний „жис і живе в хаті“, а не „на хаті“. Це ж велика різниця у цих двох формах! Перше означає „в середині чогось“, друге „на верху“.

Навіть побіжний погляд на нашу мову відкрис нам важливе завдання: зрозуміти наші проблеми та за всяку ціну відчистити українську мову від намулу, визволити її від московської окупації.

Микола Лотоцький

МОВА

Не говори: в нас мова солов'їна,
Бо мова вище, ніж пташиний спів.
В її скарбниці - доля України,
Глибинна таємниця правіків.

Вона нуртує джерелом криничним
Із попелища феніксом встає,
Для нації вона гарант та вічність
Тому її так люто ворог б'є.

Все заберуть, а залишилось слово.
Знов до життя повернемося ми.
Лише тому, що не пропала мова,
То й ми ще наче люди між людьми.

Без мови - не створити нам держави,
Доріг тернистих не перебристи!
Хай вороги жорстокі і лукаві -
Стіною стань і мову захисти!

Річ не про те, що мова солов'їна,
Бо мова глибше, ніж пташиний спів.
В її скарбниці - доля України,
Космічна нерозгаданість віків.

Нація творить мову, а мова висловлює духові глибинні вартості нації, формує, у свою чергу її світосприймання. Отут і заламується модна й вигідна теорія: "можна бути добрим українцем і без мови". "Ось той чи другий - дивіть, як працює для нашої справи - та все по-чужому"... Хоч стільки добра, що працює, та певно не від того, що не вивчив рідної мови. Навпаки - цього йому завжди недостає, він почувається неповновартісним на кожному кроці. І, по людському, звичайно складає вину на тих, хто своєю мовою володіє: "погорджують, недоцінюють, цураються"... Бо ж відчуває, що жертвується - але не дістає того, що йому належить: повної участі у житті свого народу, отого почування, що справді говорить так, як думає, і діє так, як говорить, що його характер без тріщин.

З болем доводилося слухати, як раділи випускники курсів українознавства, що "нарешті покінчили з українським раз на завжди"... Як весело мусіло бути при тому вчителям, які впродовж років саме й старалися дати учням основи, щоб їх українство було живе, тривале на все життя і ...повне любові. Правда, ніхто не применшує всесильних впливів чужого мовного й ідейного середовища - але і при цих обставинах наші школи зуміли виховати не одного повнокровного та повномовного українця, який сьогодні передає своє наставлення своїм нащадкам.

А любов - почуття найтіснішої пов'язаності та радості із неї - це невідлучна передумова життя всього живого - лінгвіцид на рівні із найгіршими злочинами. А любов - її плекає й ростить "парость виноградної лози", як писав Максим Рмльський. Любов... Та годі любити мову обцімхану аж до сухого стовбура кількох щоденних слів, та ще й покалічену чужими вставками. Можна любити мову повну, живу, барвисту, мову, якою вповні володієш, мову, якою можеш висказати все... Зрештою, мову наших прадідів, носіїв вроджених високих духових прикмет нашого народу, якими здавна славилися українці.

Але цісі мови не виростять за скромних кількадесять, чи хоча б навіть кількасот годин навчання українознавства - учителі. При найкращій волі й обставинах - ні. Треба поставити питання батькам: "коли у вас за столом востаннє говорилося з дітьми про те, як назвати українською мовою ту чи іншу річ? Коли востаннє співали ви вашим дітям, чи разом із ними, українські пісні? Коли розказували історію, хоч би власного роду? Коли читали з дітьми, коли цікавилися їхнім навчанням в українській школі, успіхи в організаціях? - В хаті, в осередку любови - постає ця життєва постава, яка робить рідну мову рідною.

Як дивно звучать ці прості й самозрозумілі слова на тлі нашої діяспорної дійсности! Майже – неможливо. А одначе – ми ж не готові ще підписати присуду смерти на нашу мову і нас самих. Одначе треба ще і ще і безконечно переконувати батьків, що найкраще придане для їхніх дітей – це навчити їх уживати залишене дідами добро – всю красу й багатство української мови.

Бо чи не краще звучало б, замість дошкульного наголовка цієї статті, от-таке прохання: "Матусю, навчи мене любити й цінити мою рідну українську мову і себе самого в ній!"

Валентин Бичко

МОВО МОЯ...

Мово моя українська —
Батьківська, материнська,
Я тебе знаю не вивчену
Просту, домашню, звичну,
Не з-за морів прикликану,
Не з словників насмикану,
Ти у мене із кореня —
Поле мені наговорена,
Дзвоном коси прокована,
В чистій воді смакована,
Болею очей продивлена,
Смугком багать продимлена,
З хлібом у душу всмоктана,
В поті людським намокнута,
З кров'ю моєю змішана
І аж до скону залишена
В серці моїм. . .

Григорій Сковорода

ОРЕЛ І СОРОКА

Сорока Орлу говорила: «Скажи мені, як тобі не набридає день у день в просторих висотах небесних вихором шугати? І то вгору, то вниз, мов по драбині гвинтовій, вештатись?..»

— Я б ніколи на землю не спустився, — відповів Орел, — якби тілесна потреба не змушувала мене.

— А я ніколи не відлітала б від селища, якби Орлом була, — оказала Сорока.

— І я так само чинив би, якби Сорокою був, — сказав Орел.

Євген Рослицький

У Д Е Н Ь Б А Т Ь К А - С Е Р Д Е Ч Н І В І Т А Н Н Я...
#####

Давня римська філософія повчає, що "темпора мутантур ет нос мутамур ін ілліс", тобто, "часи змінюються і ми змінюємось із ними". Це відноситься до всього світу, чи всесвіту, а в тому і до кожного батька, зокрема у наші "модерні часи" новітньої суспільної "революції", яка трясє фундаментальними ролями батьків традиційної родини, загрожуючи її існуванню, як здорової основи суспільства й нації. - У День Батька - сердечний привіт усім нашим дорогим добрим батькам, із щирими побажаннями радості й гордості із свого родинного гніздечка!

При тому, якраз із цієї нагоди, хочеться звернути увагу на думки деяких відомих авторитетів про особу батька у сьогоденній родині і суспільстві, а попіж ними редакторки каліфорнійського "Меркурі Нюз", Петі Фішер, директора Нью Йоркського Інституту Родини й Праці, Джеймса Левіна, родинних терапевтів, як М. Даймонд, Ф. Піттман, та інших. Деякі із їхніх тез досить оригінальні, коли не радикальні, та не конче беззастережні зі сторони автора, чи читача.

Насвітлюючи сьогодення редакторка Фішер звертає провокативно увагу на факт, що деякі з науковців дійшли до переконання, що генетичного батька взагалі безпотрібно та, що людський рід був би кращим, коли б матері продовжували людський рід самі, так, як це є у деяких плазунів, чи риб, місто того, щоб чоловіча ДНК включалась у співтворення генів наслідства"/!!!/ Ну, і зитим, вона іронічно запитує: "Уявляєте ви собі той галас, колиб науковці сказали, що для цього діла матері безпотрібні? Їх зразу проголосили б підлими ненависиками жіноцтва і збомбили б їхні хати. - Ну, а теперішні батьки не мають такої сили... загально знеславлені, як побіяки, знущателі, знасильники... газетними передовими, у загальній атмосфері буденного ганьблення чоловіків..." - пише вона.

Тому, "...на цьогорічний День Батька, батько заслуговує на багато більше ніж карточка, краватка, чи електроприряд... Величезна більшість батьків це не ті, що побивають... це ті, які, щоб бути добрими батьками, мусять докладати на багато більше сил, як докладали їхні батьки, обов'язком яких було стати батьком, запрацювати для родини на хліб, роздати цигари та, ... супровести дочку до шлюбу. - Сьогодні бать-

ко перепрацьований неменше ніж мати,але,коли у нашому суспільстві матері 'випадає просити о поміч',та коли вона природньо радо ділиться своїми турботами з іншими і в тому знаходить полегшу,то чоловіки в найтрудніших обставинах, природньо 'закусують' зуби' та на запит інших '...ну,та чув я,що...а, як же тепер коло вас',звичайно скажуть: '...та...дякую за вашу увагу,справді нічого собі,все добре,спасибі.'- І,мовчать вони - собі на лихо.

Батьки мусять здати собі справу з того,що вони не є "самі", каже Левін.Коли ж чоловіки вкінці не витримують і приходять до нього за професійними порадами та "відкривають свої душі",то виливається море жалів.Він чує про односторонність законів,несправедливість і кривди...як на приклад,коли жінці nepřийти на працю один,два,чи три дні,на місяць'нормально'з біологічних причин,чи взяти матірну відпустку,чи зістатися в дома з хворою дитиною,то для чоловіка домагатись чогось подібного на праці,це,просто, був би'саботаж!

Колись родинні функції були розділені природньо і практично.За стандартами 1950-их років,-пише Фішер,- "Мій батько був супертатом.Він тяжко працював на хліб цілий тиждень... і кожного дня ми всі,цілою родиною, очікували його з праці...Мати причепурювалась та,декілька хвилин перед його приходом,заздалегідь сигналізувала нам,що він ось-ось прийде...Ми впорядкували хату.-Нашим завданням було тепло привітати тата у наше родинне гніздечко, так,щоб він забув про свою тяжку буденну працю..."

Вона виrozumливо говорить чому батьки тепер вдома напружені, чи невдоволені..."вони стали звиклими й недобровільними гвінейськими свинками соціального експерименту розпочатого жінками.Ми заявили їм: що будемо мати свої кар'єри і дітей також,...ось тут список ваших обов'язків,...все що маєте виконати..."

Тепер же,-"хата,чи не щурячим гніздом /від англ.'рет рейс'/. Коли батько повертається до хати після тяжкого дня праці та хотів би знайти там трішки привітливої ласкавої атмосфери, - у хату повертається змучена мати, із подібними потребами.На них же,чекає купа брудного начиння,ще від сніданку,і... голодні діти. На 'вікенд' після тяжкого тижня мріється тільки про те,щоб виспатись і відпочити.Тож, часу для дітей тепер обмаль, або взагалі немає.Це приводить до напруження в родині,непорозумінь,невдоволення,нето-

лерантності і сварки, ну й не раз до "роздоріжжя для родини". До того ж розеднанню родини сприяють і закони. Коли ж алімонія не є достатньою, то уряд знов подбає про 'добро родини', і то ще більше..."

Спеціаліст родинної терапії, М. Даймонд, стверджує, що ця "новоздобута незалежність", за якою так інтензивно боролися "вуменс лібс" приніс родині багато лиха. Коли, каже він, - "Батьки відповідали за добро родини всюди поза хатою, а матері панували в хаті, то вони знали свої компетенції і свої відповідальності." Тепер ці межі затерлись, збільшуючи конфлікти, що й чимраз то більше приводить до розводу. Ну й, звичайно, суд віддає дітей матерям. Діти стають безбатьченками."

Психіатр, Ф. Піттман, широковідомий із своїх дослідів "розбитих родин", а зокрема хлопців, що, як правило у них проявляється комплекс "голоду за батьком". Далше, статистика вказує, що 36 % американських дітей живуть без батьків. Із хлопців більшість проявляє якусь ненормальність, як сексуальне збочення, розбишацтво, наркоманію, чи інше. А пізніше вони стають поганими чоловіками й такими ж батьками. Не краще воно і з дівчатами, багато з яких стають самотніми матерями і поганими супругами, повторюючи "зачароване коло".

Батько є конче потрібен для здорової родини і гідного виховання дітей, - зовсім не менше, як мати. Хлопцям без батьків Піттман радить підшукати собі якое "гідного тата" й собі його "адоптувати". Слушно стверджує він, що таксамо, як найважливішим зайняттям для жінки є бути доброю мамою, таксамо і для чоловіків "бути батьком - це найважливіше зайняття."

"У День Батька - пише Ен Лендерс - я не змогла знайти кращого подарунку батькам, як наступні золоті слова" - Автор не міг також. Тож, у День Батька насолоджуйтесь батьки наступними золотими словами хронологічного образу батька в уяві своїх дітей від дрібного до сідого віку, а саме:

МІЙ БАТЬКО, КОЛИ МЕНІ БУЛО РОКІВ ...

- Чотири - Мій батько може зробити все...
- П'ять - Мій батько дуже багато знає...
- Шість - Мій батько мудріший аніж твій...
- Вісім - Мій батько не може знати всього точно...

Десять - У давні часи, коли виростав мій батько, усе було зовсім інакше...

Дванадцять - Ну, звичайно, батько нічого про це не знає. Він же ж застарий, щоб ще пам'ятати своє дитинство...

Чотирнадцять - Не звертай уваги на мого батька. Він же ж такий старомодний...

Двадцять один - Він?! Господи, він же ж безнадійно відсталий...

Двадцять п'ять - Батько трішки-щось про це може знати, але ж він і повинен, - бож прожив так довго...

Тридцять - Може б ми запитали батька про його думку? Якби ж воно не було, у нього такий великий досвід...

Тридцять п'ять - Я не пічну нічого робити, поки не пораджусь з батьком...

Сорок - Хотілось би воно знати, якби у цьому випадку поступив був мій батько. Він, бож, був такий мудрий, мав такий великий життєвий досвід...

П'ятдесят - Я б щобудь віддав, щоб батько мій був тепер з нами. Я б міг з ним порадитись. Як жаль, що я недоцінював його розуму. Я зміг би був від ньогою так багато навчитися...

Олесь Лупій

БАТЬКОВІ

*Я не рахую зморщок
На вашім обличчі, тату.
Знаю, вони глибокі,
Знаю, що їх багато.*

*Йду в борозні за вами,
Як давно, ще дитиною.
Небо вкрите над нами
Срібною павутиною.
А промені, мовби січка,*

*Затьмарили цілий ранок.
Біжить борозна, як стрічка,
Аж там у кінці - полустанок.*

*Одного підхопить поїзд,
А другий, забувши втому,
На пероні постоїть
І поверне додому.*

*Мов листком поживклим єдиним,
Ним обертатиме вітер...
Найдорожча людиню,
Як добре, що ти є на світі!*

Петро Король,

БАТЬКО

Стрічає батько, стримано радіє.
І в усмішці приховує утому.
А я не можу кожної неділі
Хоч на часинку вирватись додому.

Мій любий батьку, мій коханий тату,
В мені від тебе вірність лебедина.
Доріг для мене ти відкрив багато —
До тебе ж тільки стежечка єдина.

ПЛАЧ КНЯГИНИ ЯРОСЛАВНИ

Князь Ігор Святославович зібрав дружину з молодих відважних лицарів і вибрався в похід проти половців.

Над річкою Каялою зійшлися українці з половцями. Билися з ранку до вечора і з вечора знов до світу. Летіли залізні стріли, гриміли шаблі об шоломи, тріщали копія в далекому степу.

Чорна земля була зрита копитами, посіяна людськими тілами, полита кров'ю.

Билися три дні, а третього дня коло полудня ослабло українське військо. Не стало стріл, списи були поломані, щити порубані. Мечі випали з потомлених рук.

Більша частина війська полягла в кривавім бою, невеличка решта з князями дісталася в половецьку неволю.

Попав у половецький полон і князь Ігор Святославич.

Сум пішов по всій українській землі. Від Чернігова до Києва, від Києва до Галича йшла вістка про страшний розгром молодих князів. Усі жалували за лицарями, що поклали голови в бою, плакали й за тими, що попали в половецький полон.

Найбільше тужила молода жінка Ігоря, Ярославна, що лишилася в Путівлі. Щодня ранком вона виходила на мури города, дивилася в далекі степи і крізь плач співала про свого чоловіка.

— „Полечу зозулею, — співала-ридала, — по Дунаю, замочу бобровий рукав у Каялі річці, обітру князеві криваві його рани на помарнілому

тілі...” Зверталася із словами до степового вітру:

— „Ой, вітре-вітрило! Чого ти так неприхильно вієш? Чого мечеш половецькі стріли на військо мого милого? Хіба мало тобі віяти горою під хмарами, колихати кораблі по синьому морі? Чого ж ти розвіяв по степу мої радощі?

Промовляла до Дніпра:

— „Ой, Дніпре-Славутичу! Ти пробив кам'яні гори крізь половецьку землю. Ти віз на собі човни Святославові, несучи їх проти війська половецького. Принеси ж, пане, і мого милого до мене, щоб я не посилала ранком своїх сліз на море!”

Просила й сонце на небі:

— „Сонце ясне, тричі ясне! Для всіх ти тепле і красне. Чого ж простерло гаряче проміння над військом мого дружини? Нащо в степу безводнім зігнуло їм луки, навіщо замкнуло їм сагайдаки?”

Довго так голосила-побивалася на мурах путівля княгиня Ярославна, поки не вернувся князь Ігор.

Він утік із половецького полону.

Запитання:

1. Як відбувся похід Ігоря на половців?
2. Як тужила княгиня Ярославна за своїм чоловіком Ігорем?

СТАРОВИН- НИЙ КИЇВ

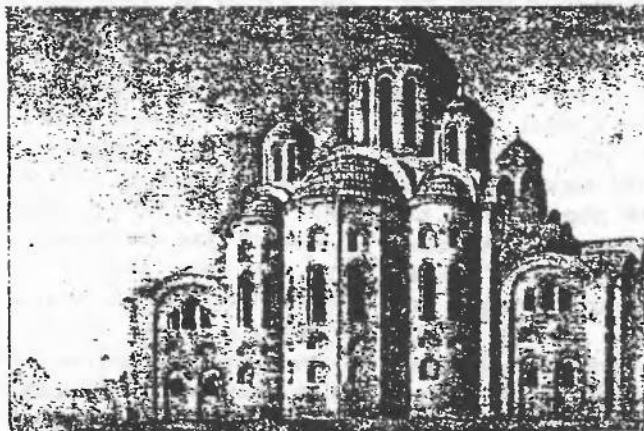
Князь Ярослав Мудрий, що княжив по Володимирі, дбав дуже про Київ.

Це було вже велике місто, що мало більше, як сто тисяч мешканців. Із усіх сторін з'їжджалися до Києва люди: чи то купити чи продати щось, чи за іншою справою.

Жили в Києві українці з різних племен: поляни, дерев'яни, сіверяни, дуліби, тиверці, уличі. Були тут і чужі народи: греки, німці, італійці, чехи, угри.

У Києві було вісім торгових містечок, на яких безнастанно збирався нарід. Церков і каплиць було аж чотириста!

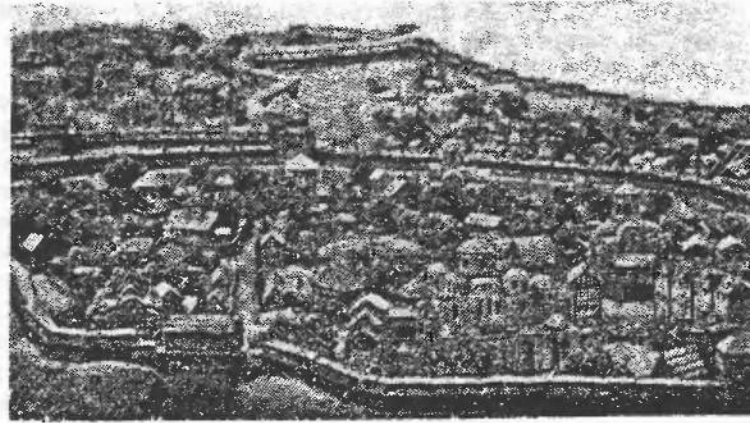
Київ був тоді найбільшим містом на сході Європи. Називали його другим Царгородом.

Десятинна церква — реконструкція

Давній город, що стояв на горі, не міг уже помістити всіх мешканців. Ярослав розширив його втретє й наново укріпив.

Довкола йшли високі вали, збудовані з каміння і з землі, з дерев'яними і мурованими вежами, з глибокими ровом, через який вели мости.

До города можна було увійти з трьох сторін через укріплені ворота.

Найславніші були золоті ворота з південного заходу. Вони були збудовані з каміння й цегли.

Низом був переїзд. Його замикали на ніч великими дверима з дубового дерева, обкованого залізом. На верху над воротами була церква, покрита золотом. Тому й назва Золоті ворота.

Серед валів, побіч Десятинної церкви, Ярослав поставив нову княжу палату і багато церков.

Запитання:

1. Скільки було мешканців у Києві за панування Ярослава Мудрого? Скільки було торгових містечок?
2. До якого славного міста порівнювали Київ європейці? Скільки тоді церков і каплиць було в Києві?
3. Які племена жили тоді в Києві?
4. Як був укріплений Київ?

І. Боднарук

Українка на королівському престолі Франції

Наші літописці, суворі монахи, передали нам мало вісток про жінок-володарок, бо їм, мабуть, здавалося, що жінкам не треба вступати в політику. Тому так мало про жінок-володарок пишуть і наші підручники історії.

А тим часом, не можна заперечити, що багато державницького хисту мали ті наші княжни, що, одружені з володарями чужих і далеких країн, пам'ятали про свій рідний край і для його добра монтували й боронили династії та познайомилися чужинців із нашою батьківщиною.

Тут хочу спинитися на постаті нашої князівни, завдяки якій розпочалися вже в 1-ій половині XI ст. наші політично-культурні взаємини з Францією. Була це дочка Ярослава Мудрого, Анна.

Нам нічого не відомо про її молоді роки, проведені в Києві. Народилася 950 літ тому, приблизно 1024 р. в Києві, як друга дочка Ярослава, володаря держави, що простягалася на півночі по Біле море, на суходолі по Волгу, на південь по Кавказ, Чорне море й Дунай, а на заході по Вислу й Пилицю. Цей наш могутній володар був одружений з Інгігердою-Іриною із скандинавського королівського роду й мав десятеро дітей. Вже 10-літньою дівчинкою сватали в 1034 р. Анну за князя Гайнріха, який пізніше став німецьким цісарем Гайнріхом III. Німецький хронікар Лямберт пише, що від руського короля прийшло посольство з пропозицією одружити Анну з німецьким цісарем Гайнріхом, але посольство спізнилося, бо Гайнріх був уже заручений. Посли відійшли сумні, хоч щедро обдаровані.

В 1044 р. повдовів французький король Генріх I з династії Капетингів, якого перша жінка, Матильда, дочка німецького цісаря Геєрїха II, не залишила

потомства. Через посвоячення його та рідні дружини не легко було йому знайти відповідну другу жінку. За тодішнім подругим правом свояками вважалися також родичі подруги й то аж до сьомого покоління. Шукаючи довго жінки, Генріх I звернув увагу на вродливу Анну, дочку могутнього й багатого кївського князя Ярослава Мудрого та вислав до Києва посольство просити руки Анни. Французький історик вложив в уста Савейри, одного з послів, слова повні похвали для тогочасної культури України: "Цей край більше об'єднаний, щасливіший, могутніший і культурніший, ніж сама Франція".

Французьке посольство складалося з численного почоту вельмож під проводом достойних сватів. Після року вернулося посольство з красунею Анною. Була вона найкращою партією, про яку тільки міг мріяти Генріх I, наслідник молодого ще й не дуже міцної династії Капетингів. Він у 1051 р. мусів шукати підтримки в нашого Ярослава в боротьбі проти німецької імперії. Шлюбом з Анною він бажав поправити справи своєї держави, яка через фєвдальну роздрібненість була підупала.

Вінчання Анни з Генріхом відбулося 14 травня 1049 р. у славному місті Реймсі, в якому коронувалися всі французькі королі. Під час вінчання присягала Анна на дорогоцінну, самоцвітами виложену, євангелію, яку привезла з собою з України, побіч багатого посагу в золотих дукатах. На ту т. зв. Реймську Євангелію присягали потім при коронації всі французькі королі, і вона стала символічним предметом французької монархії так, як залізна корона льомбардських королів, корона св. Степана для мадярів, а шотландський "коронаційний

камінь" для королівства Англії.

Про Генріха I, внука Гуга Капєти, одні історики кажуть, що був добряга й разом з Анною підписував державні грамоти, інші пишуть, що не був добрим чоловіком, бо був слабкий, зарозумілий і скупий. Помер 4 серпня 1060 р. Перед смертю хотів передати регентство Анні, але вона не погодилася, тому регентом став шурина короля Бодуєн, граф Фляндрії. Після смерти чоловіка Анна перенеслася з усіма дітьми до старовинного королівського замку в Санліс, де з материнською любов'ю зайнялася вихованням і освітою дітей. Спокійне старе місто дуже надавалося для цієї цілі, бо положене недалеко від Парижу, оточене гарними густими лісами й було завжди вірне королівській родині.

В красуні-вдові, яка мала тоді 37 років, закохався її сусід Рауль III, великий граф де Валуа де Крепі й один із наймогутніших і багатіших васалів короля. Анна любила лови,

Одного дня Рауль пірвав у лісі в час ловів і силою завів її до свого замку, де якийсь священник звінчав їх 1062 р., хоч Рауль мав жінку й не уважив свого першого подружжя. Був близьким родичем короля, молодого Филипа, тим самим і Анни, тому шлюб був неважний. Але Рауль не послухав папи й не розійшовся з Анною, хоч був за це виклятий Церквою. Анна вже більше не підписувала грамот, як королева-мати. Коли Рауль помер 8 серпня 1074 р., вона вернулася на королівський двір сина і 1075 р. підписала документ для монастиря Нотр Дам, як мати короля. Леоніда Вертипорох пише, що нам нічого невідомо про життя Анни після смерті її другого чоловіка, з яким вона нерозважно зійшла й за що довелося їй багато терпіти. Нема жодних вісток про її зв'язки з рідним краєм, з батьками, з ріднею в Україні. Вона, мабуть, таки залишилася у Франції. Кажє Л.

Вертипорох, що Анна, мабуть, вступила до якогось монастиря, щоб споконувати своє грішне життя, згідно з тодішніми суворими моральними вимогами. Проте не вона, але Рауль був Церквою екскомунікований — пише о. Роже Галю у своїй праці "Анна з Києва — королева Франції", а до неї папа Микола ставився дуже гарно, коли писав: "Ужйй свого впливу на Генріха I". Рауль був відомий із своєї участі в усіх тодішніх феодалних заколотах. У згаданій праці о. Роже пише, що в Реймсі Анна зустрілася з нашим князем Із'яславом, який був утік із Києва і перебував на Заході, що вона мала трьох синів і дочку й що вона чогось розсердилася на Генріха чи Бодуена й підписалася в своїй мові "АННА РЕГИНА".

Коли померла Анна Ярославна й де її поховали, невідомо. Французьку королівську корону втратила після подружжя з графом Раулем; не належалася їй теж графська корона. При кінці XVII ст. вчений єзуїт о. Менестріє нібито знайшов гробницю Анни в церкві абатства Віллієр біля Парижу й плиту з її портретом. Свою знахідку він оголосив 22 червня 1682 р. і твердив, що довкруги портрету на гробі був напис латинською мовою "Хай з Божого милосердя спочиває у спокої", а з другого боку "Тут спочиває пані Анес, жінка короля Генріха". Ніхто з дослідників не опрокидував спершу знахідки о. Менестріє, аж 1777 р. автори твору "Галія Крістіяна" заявили, що Менестріє зфальшував історичну правду. На жаль, оспорювана плита щезла разом з іншими пам'ятками в час великої Французької революції, і справа залишилася досьогодні невиясною.

У Франції є кілька портретів Анни Ярославни, але вони мало достовірні. Зате у фресковій композиції з XI ст. в Києві зображено Анну в гурті княжої сім'ї.

Герб Анни це комбінація королівського гербу Франції — лілеї з гербом Київської Держави — тризубом. У Національній Бібліотеці в Парижі зберігається грамота, яку 1063 р. Филип I, король Франції, вручив абатству св. Кріспіна в Суасон. Грамоту підписала теж королева-мати, Анна Ярославна, кирилицею: АНА РЪИНА. Цей підпис це один із найстарших зразків українського письма. Шведський славіст Екбльом каже, що це радше латинське АН(Н)А РЕГИНА, ніж старофранцузьке АНЕ РЕИНЕ.

Близько Парижу в містечку Сенліс Анна побудувала церкву в романському стилі та дала фонди на заснування монастиря. Монастир удержує нині інститут для хлопців, що враз із своїми виховниками-ченцями й досі згадують у молитвах укра-

їнську княжну. При вході до настроєвого кружганку стоїть статуя Анни Ярославни, а в монастирі зберігають 35 різних книжок, у яких є вістки, присвячені нашій княжні. Під статусю, на жаль, фігурує напис із нещасливим перекладом слова "Русь" на "Рюссі", що французи сьогодні ідентифікують з Росією.

У червні 1969 року на засіданні СФУЖО з участю представників Канади за ініціативою Союзу Українок Франції та кіл, пов'язаних із постановою опери "Анна Ярославна", головно автора лібретта Л. Полтави, створено Комітет Утривалення Пам'яті Анни Ярославни, що його очолила голова СФУЖО, Олена Лотоцька. Тепер Союз Українок Франції влаштовує спеціальні українські прощі з Парижу до Сенліс.

Олесь Лупій

ЩО В ДОРОСЛОЇ ЛЮДИНИ?

Що у маленької дитини?

Мама, тато і сонце.

Щодня задивляється на них

Простягає рученята,

Мов крильця,

І поволі підростає.

Підростає, і з'являються

Повітря, сад, долина.

Підростає, і наближаються

Поле, річка, ліщина,

За ними - ліси,

За ними - гори.

"Що це таке?" - Запитує серце,

І вимовляється слово.

"Куди ця дорога?" -

І приходять турботи

Бо треба тепер людині

Самій йти до саду і до поля.

Самій долати простір і гори.

Підростає людина

І наче крилами,

Обростає новими турботами

Що в дорослої людини?

Велика Батьківщина

І власні крила.

Микола Ласовська-Крук

ІВАСЬ МАЗЕПА

П'єса для молоді у двох діях

ДІЙОВІ ОСОБИ

- ІВАСЬ МАЗЕПА — приблизно років 12
- СТЕПАН МАЗЕПА — батько Івася
- МАТИ ІВАСЯ — Марія
- АНГЕЛИНА — ОЛЕКСАНДРА — сестра Івася
- ДІД ГОРДІЙ
- ТІМІШ, БОРИС, ПЕТРИК, ЮРІЙ та інші хлопці
- МАРУСЯ та інші дівчата
- СЛУЖНИК
- ГУРТ ДІТЕЙ

ДІЯ ПЕРША

Сцена закрита. Перед завісою, з лівого боку, стоїть широкий, низько зрізаний пеня, на який сперта бандура. Наперед виходить старий козак з оселедцем на голові, дід Гордій. Він сідає на пеня, бере бандуру і наструє її. З правого боку виходить гурт дітей, хлопці та дівчата.

ГУРТ ДІТЕЙ (до діда): Чуйте! Чуйте, як у висотах вітер шумить і наче людською мовою говорить? Наче нашіптус щось! (Дід бере кілька акордіє). Стривайте! (Прислухаються вітрові). Він радісну пісню про волю співає! Діду Гордію, ви чуєте? Чуєте, про що вітер співає?!

ДІД ГОРДІЙ: Чую... про волю співає!

ГУРТ ДІТЕЙ: Вітер не людина, то й гуляє, як хоче. Нам же не гуляти, як вітрові.

ДІД ГОРДІЙ: Ні, ні! Не гуляти, як вітрові, але й не шдїти в неволі.

ГУРТ ДІТЕЙ: Як вас розуміти, дідусю?

ДІД ГОРДІЙ: Всім на світі воля рівно Богом дана. Та хто її дістав, хай добре береже й глядить, щоб не згубити Господнього дару. На світі є багато лиходіїв, які на волю інших зазіхають і силоміць її віднімають.

ГУРТ ДІТЕЙ: І ви, діду, і ти, вітре, скажіть нам, рідненькі, чом нам волю, Богом дану, відняли? Хто нам, обкраденим, волю поверне?

ДІД ГОРДІЙ: Гей, гей, діти ви мої обкрадені, долею скривджені, порада від мене для вас одна (задумується).

ГУРТ ДІТЕЙ: Кажіть, ми слухаємо!

ДІД ГОРДІЙ: Знайте і на тямці завжди майте, що слабосилних ніхто не цінує. Слабосилі призначені, щоб загинути!

ГУРТ ДІТЕЙ: Ми не слабосилі! Ми хочемо жити!

ДІД ГОРДІЙ: Докажіть це ділами! Щоб жити, треба хотіти жити. Життя — це боротьба!

ГУРТ ДІТЕЙ: Ми хочемо жити!

ДІД ГОРДІЙ: Тоді ростіть і мужійте. Бога в серці носити привчайтесь, а в руці меч! І як маківка зерном наснається, так ви свої голіпки цнотливими й розумними мислями наповняйте, а тоді пізнасте, що так зпати прагнете.

ГУРТ ДІТЕЙ: Дідусеньку, ви, що Безсмертним зветься, що віку вам ні минулого, ні майбутнього не злічш, освітіть нас мудрістю своєю.

ДІД ГОРДІЙ: Я вам слово скажу. Велике слово, яке гори вивертає, крицю ламає та наймогутнішого ворога перемагає. Чині! Чині! Чині, діти мої! Чині вас до волі виведе! Ідіть тепер і хай веде вас це слово! Хай дзвенить воно у ваших грудях, як грім весняний, як дзвін воскресний. Прийшов бо вам час не спити про волю, а чином здобути її!

ГУРТ ДІТЕЙ: Ти нас на боротьбу посилаєш?

ДІД ГОРДІЙ: Я вже сказав, будьте праведні і мужні!

ГУРТ ДІТЕЙ (вклоняються дідові): Спасибі вам, діду Гордію (виходять).

ДІД ГОРДІЙ (кладає бандуру, піднімається, йде кілька кроків у сторону, куди пішли діти):

Слухайте мене ті, хто відійшли (дивиться на зал) і ті, хто прийдете. Тільки чині з неволі вас вирве. Визвольний чині! І тебе, Іване Мазепо, що тепер отроком на коні буяєш, ігри з хлопчачаками витівасш, і що зпзти не знаєш і гадки не маєш, яка доля тебе чекає (повертається лицем до завіси): Кріпи, Івасику, руку, на шаблюці кріпи. Шаблюку цупко держи!

Завіса піднімається. На сцені простір з деревами і квітами перед маєтком шляхтича Степана Мазепа, батька Івана Мазепа. З лівого боку вхід до великої, гарної хати, кілька колон, вікно, двері, справа біля дерева різьблена лава. Івась Мазепа з ровесником своїм, одинадцятилітнім Тимошем, б'ються на шаблях.

ДІД ГОРДІЙ (хвилину приглядається, а далі): Ні, ше не паступай... відхились, відбий!

ІВАСЬ: Здаєшся?
ТИМІШ: Ні! *(Знеможений, хитається).*
ІВАСЬ: Втопився?
ТИМІШ: Кінчай, наступай!
ІВАСЬ: Держись, Тимоше! Увага! Раз, два, і ... *(різким рухом вибиває Тимошеві із рук шаблю)* три!

ДІД ГОРДІЙ: Оце так. Доволі на сьогодні! *(Тиміш натомлений присідає. Івась спокійно оглядає шаблю).*

ІВАСЬ: Ти, Тимоше, до шаблі ще дуже незвичний.

ТИМІШ: Коли ж вона така важка!

ДІД ГОРДІЙ: Чим важча, тим краща. Удар сильніший.

ІВАСЬ: Щодня з дідом Гордієм випробовую шаблю. Спершу і мені вона тяжіла, та привик. Приходь завтра, щодня приходь, а дід Гордій і тебе навчить. Чи гаразд я сказав, діду Гордію?

ДІД ГОРДІЙ: Хай приходить, у мене часу доволі.

ТИМІШ: Я влячний тобі, Івасю, але не знаю, чи зможу.

ІВАСЬ: Чому?

ТИМІШ: Та все болять мені!

ІВАСЬ: Го, го!

ТИМІШ: Ага, го, го! Так болять і рука, і спина. Ма-буть, піду ляжу.

ІВАСЬ: Не сором тобі таке казати?

ТИМІШ: Ні, не сором. Правду кажу.

ІВАСЬ: А я не знав, що ти такий до нічого. Більше не хочу з тобою гратись!

БОРИС *(їхній приятель, вибігає на сцену):* Івасю, Тимоше, біжімо на замкову гірку. Там уже хлопці зібрались. Будемо у війну гратися!

ТИМІШ *(зривається, ловить шаблю, вимахує нею):* Біжімо, Івасю!

ІВАСЬ: Ого, а казав, що шаблі в руці не в силі вдержати!

ТИМІШ: Та я жартома. Ходімо на гірку!

(З дому виходять батько Степан Мазепа, мати Марина та сестра Ангелина. Батько вдягнений до від'їзду. Жінка й дочка проводжають його).

СТЕПАН МАЗЕПА: Хлопці, доволі гратись. Із забави хліба не буде.

БОРИС: Та ми ж і овець доглянемо, і в війну пограємось.

ІВАСЬ: Тату, я сьогодні вже і часослов читав, і латину вивчав.

АНГЕЛИНА: Таточку, вже до схід сонця Івась Овідія напам'ять вивчав.

СТЕПАН МАЗЕПА: Якщо так, хай іде на гірку, але не надовго. Івасю, в місті я буду до завтра, слухай маму і діда Гордія. Май око на все. Сьогодні про лихо не тяжко.

МАТИ: Ти ідеш і залишаєш мене в тривозі.

АНГЕЛИНА: Таточку, ви ідете, а я боюся за вас, лячно.

СТЕПАН МАЗЕПА: Немає чого боятись. Бачила вчора, скільки то нашого війська проходило? Діду Гордію, бережіть мою родину.

ДІД ГОРДІЙ: Ідь, Степане, спокійний. Татари вже досить ясиру набрались. Вони пішли на Крим.

МАТИ *(хреститься):* Христе Боже, тисячі, тисячі невинного люду в неволю забрали. Пречиста Діво, всіх їх май у своїй оніці.

СТЕПАН МАЗЕПА: Наш ясновельможний пан гетьман Богдан Хмельницький тепер у Києві. Всякі вістки звідтіля прибувають. Чи війна йтиме далі, чи вже настане спокій — не знати. Військо його велике, увесь народ проти польських магнатів.

СЛУЖНИК *(входить, кланяється Степанові Мазепі):* Коні в дорогу вже готові.

(Степан Мазепа, мати і сестра, за ними Івась і служник виходять. Залишаються дід Гордій, Тиміш та Борис).

БОРИС: Діду Гордію, а що роблять з тими людьми, що їх татари беруть у ясир?

ДІД ГОРДІЙ: Ліпше не питай.

ТИМІШ: Це правда, що на ярмарках їх продають? Скажіть, скажіть, це правда? *(Дід мовчить).* Якби мене зловили, то я б їм дав!

ДІД ГОРДІЙ: З хлопцями вони роблять ... ліпше не питай.

БОРИС і ТИМІШ *(разом):* Що? Кажіть, що?

ДІД ГОРДІЙ: Нелюдів із хлопців роблять, покірних яничар! Тому бережіться, в неволю не давайте себе взяти! Та не думайте тепер про це. Ось вже ... вже Івась вертається, а ... а з ним, бачу, другі хлопці ...

ІВАСЬ: Про яких яничар Ви говорите, дідусю?

ДІД ГОРДІЙ: А тих, та ти сам знаєш, про яких.

ІВАСЬ: Тато казав мені, що є різні яничари.

ДІД ГОРДІЙ: Я про турецьких вибранців, з яких турки роблять своє військо. З таких хлопців, як ви усі тут *(схвильовано)*. Беруть татари дітей в ясир, продають їх туркам, а турки роблять із них своє військо. От це що, вихрещують їх, роблять із них мусульман, навчають воєнного ремесла і посилають бити своїх рідних. Таке то військо зробили собі турки.

ХЛОПЦІ: Ой, Боженьку, як лячно.

ДІД ГОРДІЙ: Лячно і негідно.

ІВАСЬ: Тато мені казав, не лишень тато і мама розповідали, що є і такі яничари, що самі покидають свою віру та йдуть на службу чужим державам.

МАТИ *(виходить з Ангелиною):* Бачите, діти, є народи, яких охороняють сили земні, гори, моря і їм легше боронитись проти ворогів, які хотіли б їх обікрасти. Не так наша Україна. Через Україну, від віків, просовуються різні племена, народи. Вони грабують, нищать, тікають ... це тоді, коли ми маємо силу оборонити себе. Тому треба вам бути сильними не тільки в руках, але й розумом. Розум важливіший від сили кулака чи меча.

ІВАСЬ: Мамо, сьогодні я ще буду вчитись.

МАТИ: Я це знаю. Добре, пограйся з хлопцями. Діду Гордію, спершу може заспівайте хлопцям пісню про чайку, часчку небогу. Хай навчаться пісень.

ІВАСЬ: Ой, дідусю, заспівайте, я так люблю цю пісню!

ВСІ ХЛОПЦІ: Просимо, просимо співати про чайку!

ДІД ГОРДІЙ: Ну шо, воля всіх, воля Божа.

(Сідає на пеня, бере бандуру, грає і співає "Ой горе тій чайці". Гурт дітей сідає біля діда. Мати й Ангелина,

стоячи, прислухаються. Коли дід закінчив, хвилина тиші, а далі чути пісню дічат, які входять на сцену.

ТИМІШ (схоплюється на ноги, випростовується, хапає свою шаблю і стве перед дідом):

Діду Гордію, дивіться, як нас тут багато, в нас є сила, скажіть, бо ми знаємо, що Україну треба боронити... то скажіть, на ласку, чи ясновельможний пап гетьман Богдан Хмельницький прийме нас у своє військо?

ДІД ГОРДІЙ (поволі встає, кладе бандуру на пень. В тому часі мати йде у хату. Дід надумується і звільна говорить): Підрости вам, хлопці, ще треба. Сили набратись.

ТИМІШ: Дивіться, який я сильний! (Показує на м'язи на руках). Я ворога ось так! (Підкладає ногу одному із хлопців і перекидає його. Нахилиється над ним і кладе його на лопатки). Ось так, бачите, який я сильний. Я хочу бути такий, як полковник Кривонос. Діду, скажіть усім, щоб мене Кривоносом кликали!

ПЕТРИК: Та який ти кривоносий, ти крпнатий і то ще як!

ТИМІШ: Ти не знаєш чого? В козацькому війську найсміливіший із полководців — це полковник Кривонос!

ПЕТРИК: Добре, я даю мою згоду під одною умовою.

ХЛОПЦІ І ДІВЧАТА: Ну, ну, яка це умова?

ПЕТРИК: Що ви мене будете кликати Богуном. Полковником Богуном! Він ще кращий за Кривоноса.

ЮРІЙ: Перед полковниками Кривоносом і Богуном добре поляки тікають, а вас, певне, і церковна миша не побоїться.

ПЕТРИК: Я знаю, ти, певне, хочеш, щоб ми тебе величали Богуном. Я на це не піду! Та ти мене тільки один не хочеш Богуном величати. Один, то не вся громада (вклоняється Івасеві та іншим хлопцям, опісля глибокий поклін дає перед дідом). Якщо ян, діду, ти, Івасю, і вся чесна громада зовільте мене Богуном кликати, то я вас усіх не одної військової штуки навчу!

ВСІ: Згода!

ТИМІШ (теж вклоняючись): А мене звольте, чесна громадо, Кривоносом кликати!

ВСІ: Згода! Згода! (Кидають шапки вгору, ловлять шапки, метушня).

АНГЕЛИНА (сміючись): Та тут, бачу, справжнє козацьке військо твориться. А де ваш гетьман?

ПЕТРИК: Вибачте, шаповня панночко, але ми ще над тим не задумувались.

ТИМІШ: Так, ми ще не думали, але подумати вже час. Ми гетьмана ще не вибрали, тому вас, укліно просимо (припадає на одне коліно перед Ангеліною), просимо бути нашою гетьманшою.

АНГЕЛИНА: Це гарно! Я погоджуюся. І тут вам усім перший наказ від мене. Затанцюйте гопака!

ВСІ: Добре, добре!

АНГЕЛИНА (до дівчат): Дівчата, співайте! (Дівчата співають, дід Гордій грає на бандурі, за гопаком іде козачок, танцюють дівчата і хлопці. Весело, гамірно. Раптово дід перестав грати і рукою показує дітям, щоб затихли).

ДІД ГОРДІЙ: Тихо, тихо! Чи чуєте?

ВСІ (прислухаються): Нічого не чуємо.

ДІД ГОРДІЙ: Слухайте, вслухайтесь, що вітер несе!

ПЕТРИК: Вітер дим несе.

ДІД ГОРДІЙ: Я чую зойки і крики.

ОДНА З ДІВЧАТ (з жахом): Діду, це татари на село напали! (Всі дівчата хляться до діда).

МАТИ (виходить із хати): Крізь вікно я побачила чорний, густий дим. Чи це село горить? (Вслухуються у відгомін далеского крику "Алаах, Алаах"). Та це татари на село напали, безборонне село, ніде війська близько немає! Діти, всі біжіть у хату. Всі вікна позамикати і двері! Івасю, роздай хлопцям рушниці, будемо відбиватись!

ІВАСЬ: Мамо, татари на наш двір не нападуть. Двір досить далеко від села. Вони солом'яні стріхи підпалюють, щоб людей налякати і в ясір їх забрати. Мамо, я їду за батьком, він ще не так далеко. Ви чули, що мати сказала? Всі ховайтесь у хату. Ангеліно, ти рушниці всім роздай, і дівчатам теж!

ТИМІШ: Івасю, я їду з тобою, мій кінв біля воріт на припоні.

ПЕТРУСИК І ЮРІЙ: Ми тобі, Івасю, коня осідлаємо!

ІВАСЬ: Немає часу сідлати! (Вибігає, Тиміш за ним).

МАТИ: Всі спішіть у хату!

АНГЕЛИНА: Діду Гордію, ви теж!

(Мати, Ангеліна і всі діти йдуть поспішно в хату. Дід Гордій лишається на сцені).

ДІД ГОРДІЙ: В останню хвилину і я успію сховатись. Ідіть, ідіть, щоб не чути зойків матерів і дідів ваших. Швидкокрилим орлом лети, Івасю, щоб батька завернути, нещасні душі рятувати. От, дивись, як спалахнуло полум'я. Чи не церква загорілась?! (Вдивляється у простір). Далесбі, церква горить! Дім Божий горить. Горять хати, плачуть діти. Добре хоча, що стільки дітвори тут зібралось і в хату заховались. Бодай ці, певне, врятуються. Та ні! Івась дожене батька, а він збере ногоною за татарами. Він ясір відбере. Спіши, Івасю, поспішай!

АНГЕЛИНА (вибігає з хати, ловить діда за руку): Дідусю, ходіть у хату.

ДІД ГОРДІЙ: Стій, Ангеліно. Чи бачиш, церква горить!

АНГЕЛИНА: Ой лишенько. Бачу, дідусю, ми її вже не врятуємо!

ДІД ГОРДІЙ: Ні, пізно вже. А чи ти знаєш, хто хрест на цю церкву ставив?

АНГЕЛИНА: Знаю. Ви, дідусю. Але ходіть у хату вже.

ДІД ГОРДІЙ: Еге, добре, що знаєш. Давно це було, та вже не молодим тоді я був. Чи не пісотні літ минуло з того часу. Пам'ятаю... кедрину валка ми возили. Сам баюю зводити помагав. Люди казали, "Діду Гордію, куди вам до бані?". А дід на сам вершечок. Ге-ге... і хрест застролив.

АНГЕЛИНА: Діду...

ДІД ГОРДІЙ: Дай згадати і згадку тобі передати.

АНГЕЛИНА: Я пам'ятатиму ціле моє життя про вас і... і... думаю, сама Божі храми помагатиму ставити. Але тепер ходітьте вже, небезпечно тут. Чуєте, чуєте як стріли свистять?

ДІД ГОРДІЙ: А храму Господнього немає кому рятувати. Не задержуй, Ангеліно, я піду туди.

МАТИ (*виходить із хати*): Ангеліно, діду, ходіте у хату. Стріли літають! Не бачите, не чуєте? Швидко! (*В той момент одна стріла ада-ряє діда Гордія у груди. Дід хапається за груди, захитується, мати й Ангеліна підтримують його і ведуть у хату*).

ДІД ГОРДІЙ: Залишиться згадка, і то цедовга.

ДІЯ ДРУГА

Та сама сцена, що в першій дії. Вечоріє, вдалині заграва. На сцені нікого немає.

Маруся, озираючись, підходить до дверей і легко стукає. По кількаразовому стукоті відхиляються двері, виходить мати.

МАТИ: Ти звідкля? З Мазепинець?

МАРУСЯ: Так, з Мазепинець, на село напали татари!

МАТИ: Вже пішли?

МАРУСЯ: Пішли. Мою маму і сестру забрали. Я сама була над річкою, над Камінкою, коли побачила, як до села підкрадались стрвпні люди. Я якнайшвидше заховалась в очерет. Вони позсідали з коней і нишком пішли а село. А далі, зчинився страшний крик. Я, мов нежива, лежала в очереті, ані ворухнулась. Сил не мала і...

МАТИ: І боялась. Так, ми теж боялись. Тепер вони вже втекли?

МАРУСЯ: Так, втекли, але людей багато забрали. Я прибігла в хату, а в хаті тільки старенький дідуся. Немовою він став. Слова до мене сказати не міг, дививса тільки, як хата горіла, та хрестився і тільки хрестився. Я до нього навколішки припала, але він мене не бачив.

ДІТИ (*аиходячи несміливо з хети*): Ти бачила мого брата, сестру, маму? (*Навипередки шитаються Марусі, вона заиречує головою*).

МАРУСЯ: Ні, ні, ні мосі мами не бачила, ні Софійки (*бачить Бориса, що виходить з хати, ирипадає до нього, обнімас*). Ох, ти тут, ти тут! Мамочко ти моя, ми тут! А де ви?!

МАТИ: Ти бачила, як людей брали?

МАРУСЯ (*атиравлючи сльози*): Бачила, бачила, але шойно тоді, як через річку переправлялись. Самі татари сиділи на конях, а на аркавах вели і людей, і худобу. Очима шукала моїх рідних, не важилась підступити. Шойно, коли переправлялись через Камінку, яобігла до хати.

БОРИС: Мами немає, і Софійки ріднеської немає. Я піду за ними! Я їк поратую. Хлопці! Хто зі мною?

МАТИ: Борисе, нічого ти не зробиш, маймо надію, що Івась наздогнав батька і може вони врятують з полону людей.

АНГЕЛІНА: Мамо, нам треба йти в село, там, може, є поранені. Марусю, є в селі поранені?

МАРУСЯ: Мій дідуся не поранений. Але а бачила інших поранених і вбитих.

МАТИ: Добре кажеш, Ангеліно, треба ... хто з вас піде з нами?

ХЛОПЦІ І ДІВЧАТА: Ми асі йдемо.

АНГЕЛІНА: Мамо, дивіться, тато вертається! (*Підбігає до батька і тулиться до нього*): Таточку, ви знаєте ...

СТЕПАН МАЗЕПА: Знаю. Вже по всьому!

МАТИ: Так, по всьому. Людей у полон забрали.

СТЕПАН МАЗЕПА: Людей порятували!

МАТИ: Врятували? Кого?

СТЕПАН МАЗЕПА: Всіх порятували.

МАТИ: А татари?

СТЕПАН МАЗЕПА: Всі загинули. До одного загинули. Коні без аершників погналися в сторону Росі (*розглядається до присутніх*): А де Івась?

МАТИ: Він верхи поїхав за тобою. Ти його не бачив?!

СТЕПАН МАЗЕПА: Він нас наздогнав. Ми вже були переїхали село Рудки, кажу ми, тому що а долучився до козацького відділу, що саме теж їхав до Білої Церкви ...

ДІТИ: Моя мама жива? Моя сестра, мій братчик, дідо? (*Підступають до Степана Мазепи, заглядаючи у вічі, иверпеливо чекають відповіді*).

СТЕПАН МАЗЕПА: Так, усі живі.

ДІТИ: Не ранені?

СТЕПАН МАЗЕПА: Може дехто поранений і потребує допомоги. Біжіть у сторону Камінки, вони певне вже переходять річку (*деякі хлопці і дівчата вибігають, інші вагаються*).

МАТИ: Ідіть, спішітьса, ми теж прийдемо до вас.

НАЙМЕНША ДІВЧИНКА: А я боюса (*пригортається до Ангеліни*).

АНГЕЛІНА: Почекай, поїдеш із нами. Поїдемо фірою (*до матери*): Бідна, вся вояа труситься.

СТЕПАН МАЗЕПА: Чому Івася тут немає?

МАТИ: Ми не запсемо, як поїхав за тобою... чи він із вами ...

СТЕПАН МАЗЕПА: Я йому заборонив їхати з нами проти татар. Казав просто вортатися до хати.

МАТИ: З ним був Тимош.

СТЕПАН МАЗЕПА: Тимоша а не бачив.

МАРУСЯ: Я бачила Тимоша в селі, на коні.

МАТИ: Коли б тільки Івасеві лихо не притрапилось. Те певний, що він за вами не доїхав?

СТЕПАН МАЗЕПА: Ми разом підїхали до Мазепинець. Коли вдалині, за Камінкою, ми побачили татарський відділ із бранцями, я наказав Івасеві прямо їхати до хати, не зупинятися в селі. Бачив я, як він ривсю погнався в Мазепинці. Я був певен, що в Мазепинцях татар уже немає, з гірки село було видно добре. Бачили теж, що кілька хат горіло. Гаяти часу ми не могли, повинн галопом погнались визволяти бранців.

МАТИ: Івась давно повинен би тут бути. Якщо його немає і ніхто не бачив ... Вертаючись, чоловіче, ти проїздив через Мазепинці?

СТЕПАН МАЗЕПА: Ні. Я навпростець, понад рікою. Просев козаків, щоб заїхали перепочити, вони відмовились, казали, перед ніччю мусять бути обов'язково у Білій Церкві.

БОРИС І ПЕТРИК (*які залишились що на сцені*): Ми підемо шукати Івася. Ми його знайдемо. Може щось із конем сталося ... може...

МАРУСЯ: Так, так, може з конем, а може ... я теж його буду шукати, тільки маму і Софійку знайду.

СТЕПАН МАЗЕПА: Ви повертайтеся додому, там ви потрібні. Родичів стрічайте і гасіть вогні.

ПЕТРИК: А може ми такі ... ми за Івася у вогонь і воду ...

БОРИС: Так, це правда ... у вогонь і в пекло ...

МАТИ: Хлопці, ми знаємо, що ви Івася любите, але будьте слухняні. Пан Мазепа правду каже, ідіть стрічайте родичів, вони певне журяться, що в селі вас немає.

ДІТИ: То ми йдемо, ми біжимо. Біжи з нами, Марусю! *(Ловлять Марусю за руки й вибігають).*

СТЕПАН МАЗЕПА: От нещасні сироти. Батьки в козацькому чи народному війську проти поляків б'ються, а родини їхні татарва в исир бере. Як тут боронитись проти так численних ворогів? *(До жінки):* А де служба, чому нікого не бачу?

МАТИ: Шпихлір мурований, сильний, як і хата, то а службі казала звітділа, із шпихліра боронити наш двір. Коли б татари на нас напали, то ми стріляли б на татар з яших вікон, з хати.

СТЕПАН МАЗЕПА: Правильне розпорядження і відважне. Правильно теж зроблено, що казали Івасеві мене здоганяти.

МАТИ: Це була його думка, його воля. Швидко поставана і швидко дія. Як би якась лишень із зрадливих татарських стріл його не досягла.

АНГЕЛИНА: Аж сюди стріли долітали. Одна діда Гордія ранила.

СТЕПАН МАЗЕПА: Дід живий? Де він тепер?

ДІД ГОРДІЙ *(виходить з хати):* Живий, Степане, живий. У грудях пече, але нічого, заживе. Не перша ця чортова стріла досягла мене. Добре, що нікого з дітей не ранила, не вбила. А дід — виживе.

АНГЕЛИНА: Діду, чомусь Іваса ще немає, чи ... чи догадуєтесь, де він міг би забаритись?

ДІД ГОРДІЙ: Він поїхав за тобою, Степане.

СТЕПАН МАЗЕПА *(піднімається з лави і проходить нервовим кроком):* Він мене догнав на спіненому коні близько за Рудками. Розповів про напад татар ... я йому казав повертатись до хати ...

ДІД ГОРДІЙ *(перериваючи):* То Іван не поїхав із вами?

СТЕПАН МАЗЕПА: Та що ви, діду? Він замалий іти на біі!

ДІД ГОРДІЙ: З ким ти пішов?

СТЕПАН МАЗЕПА: Саме невеличкий відділ козаків Іхав. Відважні хлопці, двадцятка гордих козаків.

ДІД ГОРДІЙ: А татар скільки було?

СТЕПАН МАЗЕПА: Не більше півсотні.

ДІД ГОРДІЙ: Але до бою незручні, обтажені ясром, і ... кажеш, Івася ти не взяв. Я ішої гадки. Його треба було взяти із собою.

МАТИ: Що ви, діду? Як таке можете казати?!

ДІД ГОРДІЙ: Хай би хоч здалеку приглядався. Відваги набирився, а то тільки з розповідей знає про бої під Жовтими Водами, Пилявцями, про облогу Львова, Корсуна. Хай би наочно бачив зрадливих татар! А ... кажеш, уже за Рудками ... на спіненому коні догнав тебе. А сам, сам він, який був? Утомлений?

СТЕПАН МАЗЕПА: Як рапкова роса. Свіжий, з блискучими, як діаманти, очима. Але ще раз кажу, в біі з ворогами йому ще не час.

ДІД ГОРДІЙ: Вибач, Степане, я маю свою гадку. О! Чую кінський тупіт *(дивиться у простір)*. Та це ж Івасевий білокопитко!

МАТИ: Ой, кінь! Білокопитко без Івася!

АНГЕЛИНА: Він, певно, десь поранений лежить! Мамо, тату, діду, що робити?

ДІД ГОРДІЙ: Ти краще дивися, він уже у воротах *(мати й Ангелина вибігають назустріч Івасеві. По хвилі входять усі разом)*.

ІВАСЬ: Тату, ви вже тут? Ви скоріше за мене повернулись.

СТЕПАН МАЗЕПА: Де ти був, сину? Я ж казав тобі вертатись просто до хати!

ІВАСЬ: Коли ви, тату, погналися за татарами, я поїхав у Мазепинці. Бачив, як церква зайнялась. Наша церковца, тату! Зліз із коня, вдарив його, щоб не йшов за мною у вогонь ...

АНГЕЛИНА: Ти пішов у вогонь?

ІВАСЬ: Тільки одна стіна горіла, ця айд захристії. Двері із захристії були зачинені. Тоді я побіг до головних дверей, пі були розбиті. Певне татари їх розбили. Я побіг до вітара, вхопив образ Святої Покрови ... *(підходить до матері)*, це ви його церкві подарували, я вам, мамо, його приніс *(дає матері образ)*.

МАТИ *(бере обрєз, є тоді торкає руку сина):* Івасю, та вопа обіччєна!

ІВАСЬ: Я хотів Євангелію врятувати, але вона вже горіла. Так обіччє пальці. Але це нічого.

ДІД ГОРДІЙ: Молодець хлопчина. А як село виглядає? *(Ангелина айшла в хату, за хвилю виходить з мискою води і рушником. Замоучє рушник у воду і врикладас до братових рук)*.

ІВАСЬ: Пішки я ішов, бо кінь кудись погнався. Мав часу подивитись. Лячно було бачити посічених шаблями людей. Багато неживих. Хата біля церкви горіла, від неї, певно, і зайнялась церковня. Ще кілька хат горіло, здається, п'ять або шість. Лячно йти селом, пси виють, як навіжені. Немов показались.

СТЕПАН МАЗЕПА: Жінко, тих, що їм хати погоріли, треба прийняти на нічліг. Я йду в село, дам розпорядження, щоб ішли потерпілі у двір. Ви тут готуйтеся прийняти погорільців.

ДІД ГОРДІЙ: Десятки тисяч беруть бусурманн у полон, у исир. З нашого квіту своє військо турки роблять і на нас посилають. Степане, спасибі тобі велике за це, що бодай одно село врятував. А хто ратуватиме другі села, що горять, що обкрадені, збезчещені?

СТЕПАН МАЗЕПА: Хоч лихий я на сина, що не послухав мене, але прощаю йому *(айдходить до Івася, цілує його в чоло)*. Добре діло вчинив, сину, добре вчинив, що завернув мене з дороги. А знаєш, чого я Іхав у Білу Церкву?

ІВАСЬ: Ні ви, ні мама не казали мені, але я догадуся.

МАТИ: Кажуть люди, що в Києві спокійно. Тепер туди поїхав асновельможний гетьман Богдан Хмельницький. А тобі час у школу. Я просила батька, щоби тебе ще не віддавав, що ти ще тут можеш багато навчитись, але тепер вирішила, що поїдеш на науку в Києво-Могилянську колегію.

СТЕПАН МАЗЕПА: Розважне, відважне і мудре діло ти сьогодні зробив, сину. З гордістю віддам тебе в Кисво-Могиллянську колегію, щоб набирався мудрості. Ти дав уже доказ, що в тебе є і розум, і відвага, але їх треба розвивати. Обіцяєш вчитися, добре вчитися?

ІВАСЬ (*скидає з рук рушники, закидає його сестрі на плече, притягає сестру до себе, цілує, а далі вискакує на пеня біля хати і з радістю вигукує*): Тату, мамо, дякую вам, щині це для мене урочистий день! Я їду в Київ! Хай печуть пальці, хай болять руки, але я щасливий! (*Бере бандуру в руки і вдаряє по струнах*).

СТЕПАН МАЗЕПА (*до діда*): Знову діамантами засвітились хлоп'ячі очі. Діду, пильнуйте його, щоб ще раз у вогонь не пішов. Я незабаром повернусь (*виходить за сцену*).

МАТИ: Ангеліно, спішімо, праці багато (*їдуть у хату*).

ІВАСЬ: Діду ...

ДІД ГОРДІЙ: Ну, що?

ІВАСЬ: Діду ...

ДІД ГОРДІЙ: Ну, ну ...

ІВАСЬ: Ви поїдете зі мною в Київ?

ДІД ГОРДІЙ: Гм ... (*мовчить*).

ІВАСЬ: Я хочу, щоб ви туди зі мною поїхали.

ДІД ГОРДІЙ: Чого мені там? Там є мудріші за мене. Тобі всякої науки треба навчатись. Світ не одні Мазепниці і не один Київ. Світ широкий, а люду на ньому багато, а я що, я знаю тільки, чим наша земля насякла. Всі болі її знаю, ще сьогодні чую ... Та ходи, підійди до діда, підійди ближче, відступи. Глянь, Іване, на моє чоло, на чуба свого, в очі зазирни. Чоло моє ще стріли половецькі борознами рили, чуба мого тернина над Калкою розчісувала. А в зимнях моїх — що бачиш? Дивися уважніше! В них ще не згасли Кисва святого пожежі, поганцями запалені. Князів, гетьманів і всіх лицарів землі української ті очі бачили. Прислухай, як дідове серце б'ється. Билось воно так сильно вже давно-давно (*рвучко*): І битиметься! І знаєш, доки? Доки Дніпро в Чорне море води свої котить, битиметься серце Гордія Безсмертного!

ІВАСЬ (*хреститься*): Свят-свят, дідусю!

ДІД ГОРДІЙ: Ідь у Київ, моя гадка і віра в тебе полетять за тобою.

ІВАСЬ: Я дав собі клятву ... (*пригадується*).

ДІД ГОРДІЙ: Це сильне слово. Чи ти знаєш, що значить давати клятву? Клятви порушувати не можна!

ІВАСЬ: Знаю! З іконою Пресвятої Покрови, яку дав мамі, довго стояв я перед церквою, дивився і думав, що треба чинити, щоб не згоріли наші храми. І знаєте, що я заприсяг собі?

ДІД ГОРДІЙ (*весело*): Може знаю ... може не знаю, для певності ... ти мені скажи.

ІВАСЬ: Я заприсяг собі, що цю ікону, яку мати вже певне в божинку поставила, я в новий храм понесу. Не дерев'яний, а з каменя твердого.

ДІД ГОРДІЙ: Це все, на що присягу дав?

ІВАСЬ: Я багато дечого думав, але не був певен. Тепер, коли знаю, що поїду в Кисво-Могиллянську колегію, то запевняю вас, що вчитимусь добре та ще другим наказуватиму ... радитиму, щоб ішли туди вчитись.

ДІД ГОРДІЙ: Гм, це добре. А скажи, мене ти забудеш?

ІВАСЬ: Клятву даю, що ні вас, діду, ні науки вашої ніколи не забуду! (*Нахилиється, бере в долоні грудку землі*). На святу землю нашу присягаю, що чином берегтиму мою родину, приятелів, вас, дідусю, всю, всю Україну перед лиходіями, які на волю нашу зазіхають і силомиць її віднімають!

ДІД ГОРДІЙ (*кладає руку на голову Іваса*): І так воно буде, Іване Мазепо!

Кінець.

Н.Н.

В ГОСТІ ДО ВАКАЦІЙ

На руках свідоцтва — „Прощавайте, діти!“
Зашуміла радість, мов весняний вітер,
Дзвониками дзвонять серденька малі:
„Дякуєм, шановні наші вчителі!“

Вибігли на сходи: „Будь здорова, школо!“
Усміхнулось сонце — променисте коло.
Засиніло небо — незорний луг,
Зеленіє в далі ліс, дитячий друг.

А у лісі табір, між дубами шатра,
Стяг привітно мас, сіє іскри ватра,
Волі і дозвілля настає пора —
В гості до Вакацій їде дівтора!

Р. З.

ПОДЯКА

Кінчається наука в школі,
Надходить час спочинку, волі,
Нас кличе табір, парк і гай —
Тож, рідна школо, прощавай!

А вчителям, що щиро дбали,
Щоб наше серце процвітало,
Знанням повніла голова,
Приносим вдячності слова.

Спасибі вам! Крім тата й мамі,
Ви, мов батьки, займались нами —
Тож — в'язку наших щирих слів
Прийміть від вдячних школярів!

О.Ковалик

ЯК ОПРАЦЮВАТИ ЛЕКТУРИ ?

XX

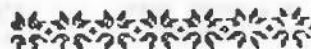
Як опрацювати лектуру „ПЕРШИЙ БІЙ” Романа Завадовича

- I.
1. Автор.
 2. Час дії.
 3. Місце дії.
 4. Головні дійові особи.

II. Відповісти на питання:

- 1/ До якого українського війська зголосився Василь Обушок?
- 2/ Де мали стрільці свій військовий вишкіл?
- 3/ Хто керував II-ою сотнею Січових стрільців?
- 4/ Який наказ дістала сотня?
- 5/ До якої роботи зголосився Василь?
- 6/ Що довідався він у крайній хаті села?
- 7/ Хто приїхав до опустілої лісничівки?
- 8/ Кого вдавав із себе Василь?
- 9/ Що велів йому московський офіцер?
- 10/ Що зробив Василь, коли почулися постріли, і офіцери вибігли надвір?
- 11/ Кому передав він здобуте?
- 12/ Де ночував Василь?
- 13/ У чиї руки попав він уранці?
- 14/ Що веліли москалі „недоумковатому” Василеві?
- 15/ Хто заступив своїм тілом Василя перед ворожою кулею?
- 16/ Що побачив Василь з підвалу станційного будинку?
- 17/ У чиїх руках була залізнична станція?
- 18/ Що зробив Василь?
- 19/ Звідки викотився військовий поїзд?
- 20/ Куди стрибнув в останній хвилині Василь?
- 21/ Що сказав йому сотник Семенюк?
- 22/ У що вірили Українські Січові Стрільці після того першого бою?

Як опрацювати лектуру „КОЗАК НЕВМИРАКА” Лесі Храпливої

I. 1. Автор.

2. Час дії.

3. Місце дії.

4. Головні дійові особи.

II. Відповіді на питання:

1/ Де проживали Нестор і Зеня?

2/ Звідки вони вернулися?

3/ Що вони змайстрували?

4/ Як назвав батько козачка?

5/ Що сталося з лялкою вночі?

6/ Куди пустився козак Невмирака?

7/ Яке добре діло зробив він мишам?

8/ Як віддячилися йому миші?

9/ Кого стрінув козак Невмирака в поїзді?

10/ Як козак і Сарна опинилися в літаку?

11/ Куди вони залетіли?

12/ З ким подружили вони на далекому північному острові?

13/ Чому козак Невмирака втік з острова?

14/ Хто допоміг йому переплисти море?

15/ Як козак урятував малого ескімоса?

16/ Куди завів Кролюкта козака?

17/ Хто гостював в іглю Кролюктових бвтьків?

18/ Куди заїхав козак з москалями?

19/ Кого стрінув він у сибірських лісах?

20/ З ким познайомився Невмирака?

21/ Що зробили повстанці в сибірських лагерах /таборах/?

22/ Як допоміг козак Невмирака повстанцям?

23/ З ким прилетів він в Україну?

24/ Де хаховав він важливу записку?

25/ Що в ній було написано? Що це означало?

26/ Хто допоміг козакові знайти провідника повстанців?

27/ Хто і як допоміг козакові загоїти його рану в грудях?

28/ Куди вирушили повстанці?

Як опрацювати лектуру „БОГАТИРІ СТАРОДАВНЬОЇ УКРАЇНИ" О. Копач /10 оповідань на основі пісень-билин про богатирів княжої України/

- I. 1. Автор.
2. Назва твору.
3. Сторін.
4. Назви окремих оповідань.

II. Відповісти на питання:

- 1/ Як згрішив Аніка богатир і як потім спокутував свій гріх?
- 2/ Яке призначення мав Микула Семенович, а яке богатир Святогор?
- 3/ Чому Дем'ян Куденевич не хотів від князя Мстислава дорогих дарів?
- 4/ Яке велике діло зробив богатир Додош?
- 5/ Як засоромив богатир Степанович Чурила Пленковича?
- 6/ За що славили богатиря Чурила Пленковича?
Як він згинув?
- 7/ Чого довершив у згаданих в оповіданні пригодах славний богатир Ілля?
- 8/ Як згрішили кияни супроти богатиря Михайлика й всієї Руси-України?
- 9/ За що князь Роман покарав литвинів?
- 10/ За що богатиря Богдана Царевича прозвали Чоботком?

- а/ В котрім оповіданні дівчина замінюється в пташку?
- б/ В котрім оповіданні виступає Смерть?
- в/ В котрім оповіданні князенко дістає від батька в дар коня?
- г/ В котрім оповіданні богатир рятує племінницю Володимира Великого?
- г/ В котрім оповіданні згадується про появу Богоматері?
- д/ В котрім оповіданні богатир умирає від тяжких ран?
- е/ В котрім оповіданні говориться про загибель богатиря через жіночу заздрість?
- є/ В котрім оповіданні згадується Золоті Ворота?
- ж/ В котрім оповіданні богатир не може піднести торби друга?
- з/ В котрім оповіданні богатир із своїм конем перескакує річку Почайну?

III. Написати короткий зміст одного оповідання.

На другий день у святковій обстановці в приміщенні "Інституту Просвіти" свято відкрив голова Шкільної Ради при КУК Володимир Мельник. Тут були виступи дітей із деклямаціями різних українських письменників, українськими піснями, грою на музичних інструментах, драмою, інсценізацією. Виступ голови КДУШР п-ні Я. Лемко був звернений до громади про важність навчання української мови як в Україні так і діаспорі, про обов'язки дітей у цьому. П-н Юрій Носик подякував спонсорам фестивалю/Архипархіяльному БУКК на Манітобу, Архипархіяльній ЛУКЖК на Манітобу, Добродійному товариству "Рідна Школа", Суспільній Службі Українців Манітоби, кредитівкам "Північного Вінніпегу", "Карпатія", БУКК при катедрі Свв. Володимира й Ольги.

Діти виявили свої творчі здібності у змаганні. Спільна програма закінчилася зачитанням переможців, визначених журі, від імени яких виступила п-ні Марія Михайлишин.

Запрошуємо у майбутньому взяти участь іншим школам, бо такий фестиваль показав нам дорогу у майбутнє. Співпрацю і підготовку вже треба починати із початком шкільного року. Для вчителів-це поле для розвитку мовних вправ в учнів.

Складаємо щире подяку г-ві Манітобського відділу КУК Лесі Швалюк за щире співпрацю в організації читячого фестивалю, батьківським комітетами шкіл, провідникам та вчителям шкіл.

Алла КОССОВСЬКА

ВЕСНА В САДОЧКУ

Нам в садочку весело
Бігати юрбою,
Підсушило сонечко
Стежечки весною.

Я біжу розсміяний
По сухих доріжках,
Вже не скаже матінка:
— Ти промочиш ніжки!

На моїх ногах нові,
Гарні черевички,
Мене Славко-приятель
До забави кличе.

Будемо ми весело
У садку гуляти,
День такий теплесенький,
Не піду до хати.

З М І С Т .
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

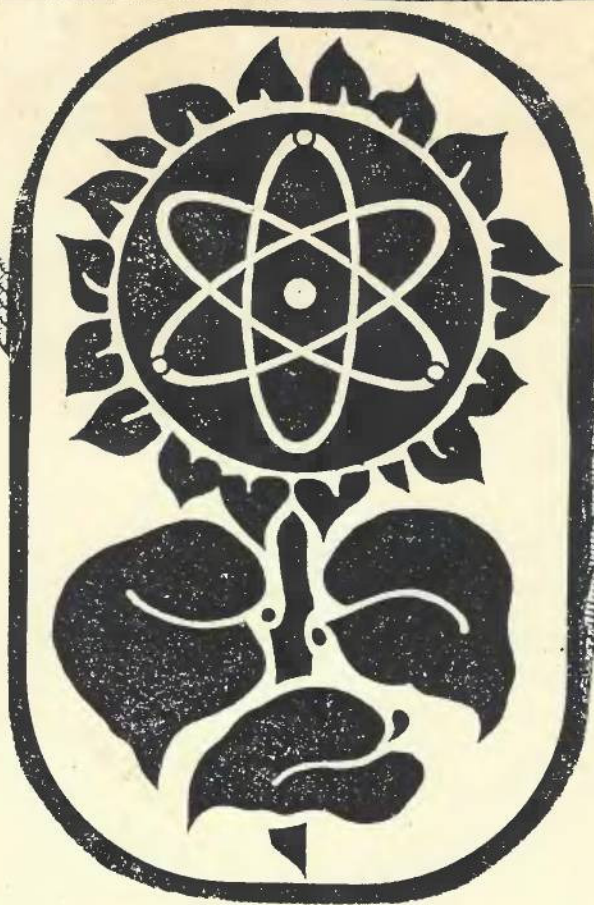
1. Відворотна передньої обкладинки: Присвята Чорнобилю.....	0
2. Євген Рослицький: Чорнобильське горе	1
3. Л.Храплива-Щур: Молитва за дітей Чорнобиля	4
4. Дмитро Павличко: Чорнобиль	4
5. М.Савчук: Вінець.....	4
6. О.Самара: Чорнобиль	4
7. М.Людкевич: 26 Квітня на Україні	4
8. Є.Б.Г.Р. : Сердечні привіти від чорнобильських дітей на Кубі .	5
9. Світлини із Тарара	7
10. Євген Рослицький: Тарара	8
11. Євген Рослицький: У День Матері	9
12. О.Лупій: Найдорожчій	11
13. О.Журлиав: Молодій матері	11
14. Л.Луцук: Не забудь	11
15. О.Ю.Копач: Звільнити нашу мову від окупації	12
16. М.Лотоцький: Мова	14
17. Л.Храплива-Щур: "Мам,дай пироги"	15
18. В.Бичко: Мово моя	17
19. Г.Сковорода: Орел і сорока	17
20. Євген Рослицький: У День Батька – сердечні вітання	18
21. О.Лупій: Батькові	21
22. П.Король: Батько	21
23. ХХХ : Плач княгині Ярославни	22
24. ХХХ : Старовинний Київ	23
25. І.Боднарук: Українка на королівському престолі Франції	24
26. О.Лупій: Що в дорослої людини?	25
27. М.Ласовська-Крук: День Мазепи	26
28. Н.Н. : В гості до вакацій	31
29. Р.З. : Подяка	31
30. О.Ковалик : Як опрацювати лектури ?	32
31. В.Мельник: Перший Дитячий Фестиваль Живого Слова у Вінніпегу..	35
32. А.Коссаковська: Весна в садочку	36
33. Зміст	37
34. Задня обкладинка Чорнобильська катастрофа	38

XX

1986

1996

ЧОРН БИЛЬ

2018

